

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 35.

Måndagen den 22 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr talmannen öppnade sammanträdet med följande ord: Mina herrar! Jag har den sorgliga plikten att erinra om, att återigen en av kamraterna i andra kammaren har gått ur tiden. Budskapet kommer, att representanten för Värmlands östra valkrets, herr Larsson i Ångebäck, avlidit. Han har ju icke tillhört riksdagen så synnerligen många år. Han har icke heller gjort sig känd i kammaren såsom någon trägen talare; han har icke belastat kammarens protokoll med så synnerligen mycket. Men jag är övertygad om, att alla, som kände honom, äro ense med mig att beteckna honom såsom en ärlig man, som en trogen kamrat och såsom en, den där har velat det bästa. Det är därför jag på kammarens vägnar bringar honom ett tack för hans livs verksamhet och ber att få lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 16 innevarande mars.

§ 3.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelser:

nr 407, med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna;

nr 262, med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen;

nr 284, angående höjande av andra huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar;

nr 299, med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

nr 357, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 35.

nr 397, med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;
nr 329, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten ått förre vaktkonstaplarna vid fångvården Johannes Hansson Wahlbergs och Nils Landins efterlämnade änkor;

nr 361, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring;

nr 384, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o) tryckfrihetsförordningen;

nr 394, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

nr 383, om beviljande av medel till hjälpverksamhet bland svenska undersåtar, huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland, vilka i anledning av världskriget kommit i nödläge;

nr 325, angående extra kontorskostnadsersättning för generalkonsulatet i New York;

nr 324, angående pension ått konsuln i Bordeaux H. O. Gyllenram;

nr 409, angående inköp av en fastighet för generalkonsulatet i Hamburg samt iordningställande av densamma;

nr 410, angående inköp av fastighet för beredande av kanslilokaler vid beskickningen i Paris samt beviljande av medel för nödiga reparationer av nuvarande beskickningshuset;

nr 332, med förslag till lag om minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 339, angående anvisande av anslag ått tilläggsstat för år 1920 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1919 uppkomna brister ått vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 345, angående pension ått allmänna indragningsstaten ått avlidne löjtnanten H. A. G. Söderströms moder, änkan Anna Margareta Söderström, född Horneij;

nr 346, angående pension ått allmänna indragningsstaten ått f. skrädderiarbetaren C. A. Wester;

nr 352, angående ersättning till korpralen A. K. Wibergs änka och minderåriga barn;

nr 353, angående pensionsförbättring ått mästaren B. G. Lindahl;

nr 354, angående pensionsförbättring ått verkmästaren A. F. Åström;

nr 355, angående pensionsförbättring ått förre verkmästaren J. T. Hjertsson;

nr 356, angående pensionsförbättring ått förre verkmästaren H. Broman;

nr 375, angående beredande av pensionsförbättring och pensioner ått visst marinens manskap;

nr 385, angående inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr:ris 2 och 3 ått Rindön inom Vaxholms fästning m. m.;

nr 313, med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för

ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 314, angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 387, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 402, angående ytterligare anslag till uppförande av två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital;

nr 83, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 283, angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård;

nr 316, angående anslag till tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet;

nr 342, angående tillfälliga lönetillägg för viss personal vid tullverket för tiden 1 juli 1920—31 december 1921;

nr 343, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1921 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 359, med förslag till vissa bestämmelser angående ålders- tillägg för civila befattningshavare i statens tjänst;

nr 364, angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode;

nr 370, angående anvisande av ytterligare medel för utförande av vissa undersökningsarbeten å Malmöhus slott;

nr 371, angående merkostrad för ordnande av övre Bernadotteska gravkoret i Riddarholmskyrkan m. m.;

nr 239, angående beredande av semester åt föreståndarna för navigationsskolorna m. m.;

nr 287, angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordning den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 315, med förslag till förordning om hyresvärdetegrings- skatt;

nr 323, angående beredande av bostäder för tullverkets personal vid Värtahamnen i Stockholm;

nr 330, angående anvisande av medel till uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon m. m.;

nr 331, med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

nr 348, med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning m. m.;

nr 365, angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av militär tjänstgöring;

nr 368, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 395, angående anvisande av medel till utförande av sjömätningar vid Spetsbergen;

nr 398, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

nr 399, angående vissa ändringar i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 400, med förslag till förordningar om ändring i vissa delar dels av förordningen den 28 oktober 1919 om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 401, angående beredande av ökat lokalutrymme för i huvudstaden förlagda ämbetsverk och statsinstitutioner;

nr 408, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 mom. 3 och § 18 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

nr 311, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning om Kungsholmens realskolas utvidgning med realgymnasium icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 312, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 335, angående indragning av de teologie professorsprebendena;

nr 336, med förslag till lag angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 403, med förslag till lag angående dyrtidstillägg åt kontraktsprostar;

nr 404, angående inköp av ett tomtområde för folkskoleseminariet i Strängnäs;

nr 405, angående ändrad benämning å vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 406, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under eklestiasitikåret 1920—1921 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 288, angående arvoden till skulläkare;

nr 289, angående anslag till beredande av delaktighet för Sverige i Ramsay Memorial Fund;

nr 290, angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

nr 291, angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas m. m.;

nr 292, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås;

- nr 293, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;
- nr 294, angående statsbidrag till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa;
- nr 295, angående disposition av elevavgifterna vid tandläkarinstitutet;
- nr 296, angående pensioner åt skolläraren Johan Emil Holmén och skogvaktarförmannen Anders Nikolaus Askerin;
- nr 310, angående tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet m. m.;
- nr 317, angående anslag till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid Stockholms vanförestalt;
- nr 318, angående uppförande av asylbyggnad för vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte m. m.;
- nr 319, angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;
- nr 320, angående understöd åt förra föreståndarinnan för Blekinge läns uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn Hulda Adolfina Åsberg;
- nr 340, angående understöd från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. åt förra småskollärarinnan Ellen Mariana Bäckström;
- nr 349, angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;
- nr 350, angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal;
- nr 351, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;
- nr 360, angående ökat bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa;
- nr 362, angående dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;
- nr 363, angående försäljning av vissa områden från klockarbostället i Vinslövs församling;
- nr 369, angående anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt till anordnande av utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål;
- nr 376, angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala;
- nr 377, angående understöd till vissa läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete;
- nr 378, angående anslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm;
- nr 379, angående anslag för inköp av danska konstverk;
- nr 380, angående anslag till ytterligare lönefyllnad åt en professor vid teologiska fakulteten i Lund;
- nr 381, angående statens småskoleseminarier;
- nr 386, angående täckande av brist i skolöverstyrelsens expensanslag för åren 1918 och 1919 m. m.;

- nr 388, angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala;
- nr 389, angående förvärvande för statsverkets räkning av Nobelstiftelsens rätt till visst område av skogsinstitutets förutvarande tomt å norra Djurgården;
- nr 390, angående ytterligare anslag till nybyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund;
- nr 391, angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor;
- nr 392, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;
- nr 393, angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna m. m.;
- nr 396, angående täckande av vissa brister i anslag till karoliniska institutet m. m.;
- nr 253, angående inrättande av två arkivrådstjänster inom riksarkivet m. m.;
- nr 308, angående anslag till tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark;
- nr 309, angående försäljning av visst till Seminghundra häradsallmanning i Stockholms län hörande område;
- nr 358, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
- nr 366, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt vissa lärare vid lantman- och lantushållsskolor;
- nr 367, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och
- nr 382, angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.

Samtliga dessa propositioner och skrivelser bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts nedannämnda å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 282, om beviljande av medel till en extra division i Svea hovrätt;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 297, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 298, med förslag till lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 256, angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 257, angående inköp för postverkets räkning av fastigheten å tomterna nr 309, 310, 315, 316 och 317 inom kvarteret Frigga i Ystad m. m.;

nr 260, angående anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

nr 263, angående anslag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet m. m.;

nr 276, angående anslag till inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar vid statens vattenfallsverk;

nr 280, angående ortstillägg till tjänstemän och betjänte vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län m. fl.; och

nr 285, angående lån åt Svenska lufttrafikaktiebolaget för anordnande av en luftskeppsstation i Stockholm;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 286, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

till statsutskottet propositionerna:

nr 300, angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 4 i kvarteret Laxen å Södermalm i Stockholm; och

nr 281, angående uppförande å ordinarie stat av kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 306, med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1921 med anledning av folkräkningen den 31 december 1920 m. m. hänvisades propositionen, såvitt den avsåge författningsförslaget, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos var efter annan och remitterades:

till statsutskottet propositionen, nr 307, angående anslag till bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 322, med förslag till ändrad lydelse av § 52 regeringsformen samt §§ 33, 34 och 38 riksdagsordningen; och

nr 327, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 326, angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 328, med förslag till ändrad lydelse av §§ 21 och 22 riksdagsordningen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 337, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 252, angående pension åt vaktmästaren Johan Larsson; och
nr 259, angående höjning av arvodena åt ordförande och ledamöter i styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 270, angående förhöjt understöd för utgivande av tidskriften Bokstugan;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 277, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) den 2 juli 1915;

till bankoutskottet propositionen, nr 278, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbeterskan Anna Andersdotter Sjödin;

till statsutskottet propositionen, nr 334, angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 344, med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 338, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 17 mom. 7 värnpliktslagen den 17 september 1914;

till statsutskottet propositionerna:

nr 301, angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till täckande av merkostnader för vissa ändringsarbeten å minfartyget Clas Fleming m. m.;

nr 302, angående täckande av merkostnad för anskaffning av bärgningsmateriel för undervattensbåtar;

nr 303, angående provisorisk förhöjning av dagtraktamenten till personal vid marinen vid vissa kommenderingar och förrättningar; och

nr 304, angående ytterligare anslag till bestridande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet och till Åland;

till bankoutskottet propositionerna, nr 305, angående pension åt f. d. marinläkaren av 1:a graden i marinläkarkårens reserv C. A. Trana;

till statsutskottet propositionen, nr 333, angående förhöjning av ersättningen till värnpliktig under enskild färd.

Propositionen nr 243, angående klassificering av postkontoren och telegrafverkets stationer m. m., som nu föredrogs, överlämnades, i vad den avsåge understöd åt ur telegrafverkets tjänst avgången person, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härpå hänvisades:

till bankoutskottet propositionen, nr 261, angående vissa ändringar

i gällande bestämmelser om pensionering av icke ordinarie personal vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk; och

till statsutskottet propositionen, nr 321, med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 341, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln bebadad framställning till riksdagen angående anslag för år 1921 för vissa förberedande åtgärder för genomförandet av allmän sjukförsäkring icke kommer att föreläggas riksdagen; och beslöt kammaren, att skrivelserna skulle överlämnas till statsutskottet.

Slutligen remitterades:

till jordbruksutskottet propositionen, nr 374, angående överlåtelse å statens järnvägar av viss under arméförvaltningens och marinförvaltningens disposition stående mark vid Notviken; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 373, angående anslag för medling i arbetstvister m. m.;

nr 347, angående elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg; och

nr 372, angående anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta stater.

§ 5.

Vidare föredrogs herrar *Leanders* och *Werners* på kammarens bord liggande motion, nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.; och begärdes ordet därvid av

*Ang.
återtagande av
en motion.*

Herr *Leander*, som yttrade: Då förevarande av mig och herr *Werner* avlämnade motion innehåller tvenne olika yrkanden och sålunda bort uppdelas i två motioner, anhåller jag å mina egna och min medmotionärs vägnar att få taga tillbaka densamma för att verkställa sådan uppdelning.

Denna anhållan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 18, angående remitterande till annat utskott av motionen II: 140, av herr *Alvin*, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kommunal beskattning inom kommun, där inkomst av rörelse eller arbete åtnjutes, av

utlänning eller i annan kommun mantalsskriven person; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 36—44, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr B ä r g, som yttrade: Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att för samtliga nu bordlagda, å dagens föredragningslista upptaga propositioner, med undantag av propositionen nr 338, motionstiden utsträcker till det sammanträde, som inträffar näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Ifrågavarande hemställan bifölls.

§ 9.

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen yttrade:

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då vid fjolårets riksdag den vanliga sockerdebetten gick av stapeln och liksom även då den förberedande behandlingen inom utskottet skedde — frågan var då uppdelad på såväl jordbruksutskottet som på bevillningsutskottet — tillät jag mig uttala den uppfattningen, att den bestämmelse, som skulle begränsa statens ansvarighet för sockerbetsodlingen till en areal av högst 32,000 hektar, vore synnerligen otillfredsställande. Jag gjorde mig till talesman här i kammaren för denna åsikt och hemställde till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han måtte direkt ingripa för att ändra denna bestämmelse och framlägga till riksdagen det förslag, som därav kunde föranledas. Jag utgick nämligen från, att då, som jag tyckte, priset för socker icke höjdes så mycket som priset för övriga förnödenheter, måste ovillkorligen konsumtionen av denna vara stiga betydligt jämfört vad man förut varit van vid, så snart nämligen sockerkonsumtionen bleve fri och regleringen därav upphävdes. Jag talade därför för den ståndpunkten, att man omedelbart borde gripa sig an med att anskaffa teckning av odlare och icke stöta bort dem, vilket senare jag ansåg synnerligen oklokt.

Nu, när ett år svunnit hän, kan man överblicka resultatet av det beslut, som då fattades, och det är med rätt mycken ledsnad jag måste konstatera, att jag i allt blev så fullkomligt sannspådd. Det

har gått tvärtemot vad herrar sockersakkunniga, statsråd och även sockerfabriksbolag dekreterat. Man slapp förra året ifrån att svara för de tre eller fyra ören per kilogram, varmed då sockerpriset hade behövt höjas för att klara upp garantien rörande de 4,000—5,000 hektar, som voro i fråga, men hur har det gått nu, då man blivit tvungen att importera i stället för att fylla konsumtionen genom inhemsk sockerodling? Ja, nu är det sannerligen icke med småsmulor man måst höja sockerprisen, nu gäller det en helt annan prisökning. Jag finner också med tillfredsställelse, att den nyligen avgångne jordbruksministern utan vidare i propositionen öppet medgivit fakta, medgivit hur det gått till, och han har säkerligen blivit så varnad av erfarenheten i detta avseende, att han icke i år skulle låtit det gå på samma sätt. Jag får säga, att det är i hög grad ledsamt, när man finner, att man i en så enkel sak som denna verkligen var, där man så tydligt såg, vad följderna skulle bli, på detta sätt i föl byråkratiskt bet sig fast vid, att det skulle vara 32,000 hektar till Svenska Sockerfabriksaktiebolaget och ingenting mera. Det bevisar, enligt mitt sätt att se, att man åtminstone icke bedömde den saken såsom praktiska män. Nu har det varit en egendomlig ödets skickelse, att det har väl aldrig slagit in, när herrar sockersakkunniga på förhand uttalat sig, hur det skulle bli för ett kommande år; och det slog icke heller in i föl. Det är väl mera att önska än att hoppas, att man för framtiden kunde ha att vänta något bättre på det hållet. Och säkert är, att dessa män ha vållat vårt folk många besvärligheter, och oerhörd ekonomisk förlust har vårt land lidit genom deras råd. Det skulle verkligen vara av utomordentligt stor betydelse, att, därest denna institution kommer att fortfara, den i framtiden toge något intryck av, hur de verkliga förhållandena äro på detta område, både vad beträffar fabrikationen och konsumtionen av socker, så att vi med det snaraste kunde komma ut ur dessa tvångsförhållanden och denna näring kunde få återgå i gamla normala gängor.

Herr talman! Jag har icke annat yrkande att göra än på bifall till den kungl. propositionen och utskottets utlåtande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av vad herr Olsson i Kullenbergstorp nyss yttrade. Hans anförande kunde nämligen ge anledning till en missuppfattning.

Fjölårets sockersakkunniga föreslogo icke, när de gjorde sin utredning och avlämnade sitt förslag, någon begränsning i statens ansvarighet beträffande 1919 års betskörd. Den begränsning, som skedde, kom till på grund av Kungl. Maj:ts beslut och om jag icke är alltför illa underrättad, på grund av påstötningar från sockerbolaget; och detta var ganska naturligt, såsom läget då tedde sig på den utländska sockermarknaden. Då förelåg all sannolikhet för, att det skulle bli ett större eller mindre prisfall på den utländska sockermarknaden, och med hänsyn till de efter förhållandena höga betprisen kunde det ju antagas, att sockerbetsodlingen skulle komma att högst väsentligt ökas och statens risk bli allt för stor. Det var den omständigheten,

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

(Forts.)

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

att man kunde befara, att det skulle bli prisfall på det utländska sockerret, som föranledde Kungl. Maj:ts att föreslå begränsning, i statens ansvarighet intill, om jag icke missminner mig, 32,000 hektar. Nu ter sig emellertid läget på den utländska sockermarknaden helt annorlunda, än vad det gjorde i fjol. Om i fjol förelåg sannolikhet för prisfall, så föreligger numera sannolikhet för prisstegring. I alla händelser torde man knappast kunna räkna med något prisfall på den utländska sockermarknaden, och då är det uppenbarligen i landets intresse, att man får en så stor sockerbetsodling som möjligt, så mycket mera som någon risk för statsverket med hänsyn till den föreslagna garantiförbindelsen, icke synes föreligga.

Det är endast dessa upplysningar, jag här velat lämna; i övrigt har jag ingenting att erinra med anledning av vad den föregående ärade talaren yttrade.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:
herrar *Leander* och *Werner*:

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående medelsbehovet för år 1921 under ordinarie anslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

herr *Carlson* i Alfhöjd, nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 7 successionsordningen;

bevillningsutskottets memorial, nr 19, angående tilläggsarvode åt sekreteraren å utskottets andra avdelning; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i an-

ledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till lag om pantlånerörelse.

§ 12.

Justerades protokollstrdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	under 14 dagar fr. o. m. den 25 mars,
» <i>Norman</i>	» 14 » » » 24 »
» <i>Leander</i>	» 12 » » » 26 »
» <i>Anderson</i> i Knasasjö	» 14 » » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Hässlås	» 14 » » » 25 »
» <i>Billqvist</i>	» 14 » » » 25 » och
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 14 » » » 25 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 23 mars.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 17 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts nedannämnda å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 407, med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 262, med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen;

till statsutskottet propositionen, nr 284, angående höjande av andra huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 299, med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 357, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 397, med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

till bankoutskottet propositionen, nr 329, angående årliga understöd å allmänna indragningsstaten åt förre vaktkonstaplarna vid fångvården Johannes Hansson Wahlbergs och Nils Landins efterlämnade änkor;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 361, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 384, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 394, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 §, 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 383, om beviljande av medel till hjälpverksamhet bland svenska undersåtar, huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland, vilka i anledning av världskriget kommit i nödläge; och

nr 325, angående extra kontorskostnadsersättning för generalkonsulatet i New York;

till bankoutskottet propositionen, nr 324, angående pension åt konsuln i Bordeaux H. O. Gyllenram;

till statsutskottet propositionerna:

nr 409, angående inköp av en fastighet för generalkonsulatet i Hamburg samt iordningställande av densamma; och

nr 410, angående inköp av fastighet för beredande av kansli-lokaler vid beskickningen i Paris samt beviljande av medel för nödiga reparationer av nuvarande beskickningshuset;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 332, med förslag till lag om minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

till statsutskottet propositionen, nr 339, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1920 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1919 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 345, angående pension å allmänna indragningsstaten åt avlidne löjtnanten H. A. G. Söderströms moder, änkan Anna Margareta Söderström, född Hornej;

nr 346, angående pension å allmänna indragningsstaten åt f. skrädderiarbetaren C. A. Wester;

nr 352, angående ersättning till korpralen A. K. Wibergs änka och minderåriga barn;

nr 353, angående pensionsförbättring åt mästaren B. G. Lindahl;

nr 354, angående pensionsförbättring åt verkmästaren A. F. Åström;

nr 355, angående pensionsförbättring åt förre verkmästaren J. T. Hjertsson;

nr 356, angående pensionsförbättring åt förre verkmästaren H. Broman; och

nr 375, angående beredande av pensionsförbättring och pensioner åt visst marinens manskap;

till statsutskottet propositionen, nr 385, angående inköp av lägenheterna Lugnet samt Lugnet nr:is 2 och 3 å Rindön inom Vaxholms fästning m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 313, med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Vid härför skedd föredragning av propositionen, nr 314, angående *Vid remiss av vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. be- propositionen nr 314.* gärdes ordet av

Herr H a g e, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte underlåta att beledsaga denna proposition med några korta reflexioner. Det är ju en mycket betydelsefull proposition, som här föreligger, och man kan alltså ha all anledning att säga några ord angående regeringens hållning till denna fråga, den stora bostadsfrågan, som ju är så synnerligen brännande i detta land.

Jag vände mig för en tid sedan i en interpellation till den då sittande regeringen och framställde därvid bland annat den frågan, huruvida regeringen ansåge, att det vore ett större allmänt intresse eller ett intresse av högre rang att bibehålla innehavare av större lägenheter vid deras fortsatta innehav av dessa lägenheter än att tillgodose de bostadslösa, i allmänhet arbetarnes och småfolkets, intressen i den mån dessa intressen äro trädde för nära på grund av bostadsbristen. Jag har ännu icke fått något formellt svar på min fråga, men i viss mån har jag ju ändå fått svar så till vida, som det i den nu avgivna propositionens motivering på ett ställe bestämt och fullständigt tages avstånd från det krav, som jag framfört, nämligen kravet på bostadsransonering. Man låter visserligen förstå, att man under vissa situationer kan tänka sig en sådan bostadsransonering, men man betrak-

Vid remiss avtar den dock endast som en yttersta åtgärd under synnerligen svåra förhållanden och avvisar i samband härmed f. n. helt och hållet tanken på bostadsransonering.

nr 314.
(Forts.)

För min del måste jag säga, att ett sådant avvisande på sätt och vis måste innebära en antydning från regeringen, att regeringen håller mera på de intressen, som gå ut på att tillförsäkra de stora bostadsinnehavarna rätt att sitta i orubbade bo, än på intresset att tillgodose småfolkets krav på en bostadsransonering, så att de kunna komma till en skälig bostadsnivå. Jag kan icke tolka propositionen på annat sätt. Jag har också all anledning att betona detta förhållande, då jag jämför regeringens hållning i denna fråga här i Sverige med den ståndpunkt, som intagits av den *norska* regeringen.

I Norge har det, som jag förut omnämnt i en interpellation, framlagts en proposition om bostadsransonering — jag har den här i min hand. Denna proposition har framlagts av en regering, *i vilken det icke sitter en enda socialdemokrat*, alltså en borgerlig regering. I Sverige däremot ha vi en socialdemokratisk regering, *en regering, där varje man är socialdemokrat*. Men den svenska regeringen tager avstånd från bostadsransoneringen, den anser synbarligen en dylik åtgärd till förmån för arbetareklassen vara alltför radikal för att man skulle framlägga ett sådant förslag. Man har anledning göra sina reflexioner inför konstaterandet av ett sådant faktum, och man har anledning att från denna talarstol ut över hela landet påvisa ett sådant förhållande för Sveriges arbetare.

Jag vet visserligen, att vissa synpunkter och skäl ha anförts mot denna bostadsransonering. Sålunda brukar t. ex. framhållas, att en sådan bostadsransonering i hög grad ingriper på hemlivets område. Den kan ju åstadkomma, för all del, vissa förhållanden som inte äro så trevliga. Jag samtalade för en tid sedan med en socialdemokrat om denna sak, och han sade, att han hade fem rum och kök, vilket han ansåg vara en bostadsstandard, som, efter hans sätt att se, icke vore för högt tilltagen. Jag sade honom då, att frågan icke låg till på det sättet, att det var fråga om att avgöra om hans rumsinnehav var för mycket tilltaget under *normala* tider. Jag ställde till honom följande fråga: Vad är från statsnyttans synpunkt och från de *sociala* utgångspunkterna det viktigaste, å ena sidan att du får behålla dina fem rum och kök eller å andra sidan att åstadkomma möjligheter för dem, vilkas bostadsförhållanden äro ordnade så, att t. ex. trettio familjer äro inlogerade i en gymnastiksal, att få sig ett rum och kök? Ja, han blev mig svaret skyldig, men så vitt jag kunde se, hade han den uppfattningen, att detta senare intresse måste vara ofantligt mycket viktigare än hans intresse av att få behålla sina fem rum och kök. Så har man också resonerat i Norge, då man framlagt det förslag, man där utarbetat, inför stortinget. Där säger den kommitté, boligrådet, som yttrat sig i saken, följande, vilket verkligen bör inpräntas i vederbörande även här: »Kommunale myndigheter vilde efter vår mening ha liten forståelse av samhörigheten mellem byens borgere, om de tillot, at en rikmann satt med kanskje både 3, 4, 5 og 6 ganske overflødige rum, når sundhets-

kommisjonen kan peke på familje efter familje av bra og æktverdige folk, hvor vore eldre og barn lider det verste, som kan lides, ved å måtte tillbringe livet under forhold, som er uverdige for mennesker, og som socialt og etisk skaper ødeleggelse av verdier, som er uerstattelige, men som vilde reddes, om disse familjer fik disponere over de mange overflodige rum.»

Vid remiss av
propositionen
nr 314.
(Port.)

Denna tankegång är sannerligen ofantligt mycket sundare än den, som man möter i den här föreliggande kungl. propositionen. Från denna bostadskommitté — den norska — där det, så vitt jag vet, icke sitter någon socialdemokrat, gör man gällande, att det är socialt ofantligt mycket nödvändigare, att tillse, att dessa människor, som tvingas in i en undermålig bostadsnivå, vilken på alla möjliga sätt medför nackdelar för dem, få sina krav tillgodosedda, än att ovillkorligen skydda de bättre situerade i deras innehav av större lägenheter.

För min del måste jag för övrigt säga, att det är oerhört betryckande att konstatera, hurusom medelklassen och överklassen icke vilja offra någonting av sina egna fördelar för att avhjälpa ett sådant socialt ont, som det verkligen här är fråga om, nämligen bostadsbristen. Detta visar, en oerhörd brist på kärlek till nästan. Jag läste i en redogörelse för förhandlingarna vid det kyrkliga mötet, som för närvarande pågår. Där hade min partivän, herr Fabian Månsson uttalat några ord, som jag tycker synnerligen väl kunna tillämpas just på det här förhållandet. Han sade: »Vi ha knappast sådana människor någonstädes, som i godo maka åt sig för att ge andra plats. Hos sådana människor förutsättes det en hög grad av mognad.» Ja, det är mycket sant! Då man för en person som har en rymlig bostad framhåller, att tusenden och åter tusenden, i detta land leva på en bostadsnivå, som är så låg, att det är en ren skandal, att den tillåtes, och att det borde vara deras skyldighet att avstå en del av sin lyx och sitt överflöd så säga de ungefärligen så här: Ja, visst vore det bra, om man kunde ordna deras bostadsfråga, men vi ha ju också krav på att vi få behålla våra 4, 5, 6, eller 7 rum. Det är ett samhällskrav, det också, och det är synnerligen viktigt, att det blir uppfyllt, även det.

Då förhållandena äro sådana, då man icke på den frivilliga överenskommelsens väg — man har på sina håll försökt sig på den vägen genom utdelande av premier till personer, som avstå någon del av sin våning — kan åstadkomma, att några av dessa, som ha överflöd på rum, avstå en del, då måste man, så vitt jag kan se, gå den väg, man gått i Norge. Då måste man ovillkorligen lägga fram ett förslag till bostadsransonering för att åstadkomma någonting i denna väg.

Nu vet jag ju mycket väl, att det förslag, från regeringen som här föreligger, avser att åstadkomma mycket stora anslag för bostadsbyggande, och samtidigt påvisar man ju, att, om man nu kan åstadkomma sådant bostadsbyggande, kommer bristen att upphöra, och därmed kommer bostadsransonering att bli överflödig. Och samtidigt uttalar man den förmodan, att detta bostadsbyggande skall kunna

Vid remiss av propositionen nr 314.
(Fort.)

effektueras så hastigt, att det icke blir nödvändigt att tillgripa en sådan lagstiftning, som jag för min del har förutsatt.

Ja, om det verkligen vore så väl, om det verkligen vore så, att man har anledning tro, att detta bostadsbyggande kommer att hastigt avhjälpa bostadsbristen! Jag tror för min del tvärtom att detta bostadsbyggande kommer att pågå mycket lång tid, innan det lämnar verklig effekt. Det har talats om ett fortlöpande anslag under fem års tid. Jag har också hört den uppfattningen uttalas, att vad man kanske med detta bostadsbyggande torde åstadkomma är, att en ökning av bostadsbristbalansen undviks och att möjligen i någon mån en minskning av denna balans vinnes. Men jag tror ej, att det skall bli möjligt för regeringen att fullständigt få bort denna bostadsbristbalans.

Jag vill särskilt peka på det förhållandet, att »Socialdemokraten» just idag pålyst hur förhållandena här i Stockholm äro. Tidningen nämner, att det just nu finnes 9 lediga bostäder mot 1,140 efterfrågade. Då förstå herrarna, vilken oerhört stor bostadsbristbalans man har att bortarbета, och då förstå herrarna också, att utsikterna till att fort komma fram till ett avhjälpande av denna bostadsbristbalans äro synnerligen små. Det är min mening, och jag tror att många dela den.

För min del tycker jag, att när nu regeringen lägger fram ett förslag om att åstadkomma en stimulering av bostadsbyggandet, samtidigt med det man kan konstatera det förhållandet, att bostadsbristen troligen ej kommer att avhjälpas på lång tid framåt, det vore riktigast, om regeringen deklarerade sin uppfattning på följande sätt: Vi skola utarbета ett förslag om bostadsransonering och framlägga det. Ransoneringen skall gälla under den tid husen byggas. När vi sedan komma fram till den tidpunkt, då bostadsbristen börjar bli mindre, skola vi upphäva bostadsransoneringen, ty denna måste i alla fall anses som någonting synnerligen obehagligt och långt ifrån tillfredsställande.

Om regeringen framlagt ett sådant förslag, tror jag, att det samma skulle ha mottagits med mycket stort erkännande och mycket stor förståelse av det bostadslösa småfolket och arbetarklassen runt om uti i landet.

Nu har emellertid regeringen gått andra vägar. Regeringen har i stället samtidigt framlagt ett förslag om s. k. *hyresstegrings-skatt*. Det förslaget innefattas ju i en annan proposition, som i dag skall remitteras, men jag har fått herr talmannens tillåtelse att även nu något beröra den saken, då ju båda två frågorna äro bostadsspörsmål och hava sammanhang med varandra. Denna hyresstegrings-skattelag utgår från den förutsättningen, att man skall så småningom borttaga *hyresstegringslagen*. Vi veta alla hurusom i vårt land prisstegringen har fortgått på ett oerhört sätt. Samtidigt hava vi konstaterat, att de sittande regeringarna vidtagit mycket små åtgärder med avseende å denna prisstegring. I Norge däremot har man utarbetat ett förslag till prislage, som skulle vara ett slags försök att råda bot på just dessa förhållanden, på den pågående prisstegringen. Ett enda

försök har emellertid gjorts av de sittande regeringarna i Sverige, som i någon mån åtminstone resulterat i något, och det har varit just denna hyresstegringslag, lagen mot oskäligen hyresstegring. Denna lag har ju varit långt ifrån tillfredsställande i alla avseenden, men den har dock i någon mån medverkat till att prisförändringen på hyrorna kunnat hållas inom nagorlunda måttliga gränser. Regeringens ståndpunkt måste naturligtvis, såvitt jag kan förstå, nu vara den, att denna hyresstegringslag stegvis med en ganska kort övergångstid skall upphävas. Man tänker alltså taga bort det sista skyddet mot prisstegring i detta land — jag förbiser ej, att vi fortfarande ha kvar en kristidslagstiftning mot jobbarepriser m. m. men den lagstiftningen är ju sådan, att den har mycket ringa betydelse. Samtidigt därmed tänker man beskatta prisstegringen på hyrorna, eller, rättare sagt, man tänker till statskassan indraga en del av den vinst, som kommer att uppstå för husägarna. Det är, som bekant innebörden i det förslag till hyresstegrings beskattning, som man nu ämnar införa.

Vid remiss av
propositionen
nr 314.
(Forts.)

Jag vill för min del säga, att en sådan hyresstegrings beskattning kan icke betraktas på annat sätt än som en *indirekt* skatt på hyran, en skatt som kommer att falla på hyresgästerna, som kommer att få betalas även av den allra fattigaste i detta land, en skatt som kommer att få erläggas även av den fattiga änkan uppe i vindsvåningen. En sådan skatteprincip har man här alltså slagit in på, en *indirekt hyresstegrings beskattning*, som alltså är en återgång till gamla skattesystem, som man trodde, att man hade kommit ifrån här i Sverige efter alla de många »genombrotten».

Jag kan icke neka mig nöjet att jämföra, huru man ser på denna fråga i Sverige å ena sidan och i Norge och Danmark å den andra. I Norge och Danmark ha utarbetats alternativa förslag — de ha för övrigt blivit mycket noggrant belysta i en ledare i en daglig tidning, Dagens Nyheter, där man även uttalat vissa sympatier för förslagen — som gå ut på, att man skulle åstadkomma *skatt på överflödiga rum*, överloppsrum, alltså en beskattning av lyxvåningar, eller våningar med rum utöver en viss normalstandard, som man anser böra tilldömas vederbörande familj. En sådan skatt är natu ligtvis också på sätt och vis en indirekt beskattning, men den är ofantligt skiljaktig från det slag av indirekt beskattning, som regeringen här kommit fram till, därför att den skatten skulle ju komma att falla *endast på mera burgna personer*, mera förmögna personer, personer som hade råd att hålla en synnerligen hög levnadsstandard med avseende å innehavet av bostadsrum. *Den andra beskattningen* — den socialdemokratiska regeringens i Sverige — *däremot blir en beskattning av även de allra minsta och fattigaste arbetare*. Jag måste säga, att en sådan skatteväg, som man här har slagit in på, kunna vi vänstersocialdemokrater icke vara med om att godkänna och gilla. Vi hava den uppfattning — åtminstone har jag den — att man har anledning att mycket starkt reagera mot dessa principer, mot den bostadspolitik både i skattehänseende och andra hänseenden, på vilken regeringen har slagit in.

Vid remiss av
propositionen
nr 314.
(Forts.)

Jag har velat påvisa detta förhållande vid remissen av denna fråga, och jag anser, att det är nödvändigt, att landets och arbetarklassens uppmärksamhet fästes på dessa förhållanden, så att folket verkligen får se vad saken här gäller och att det göres klart för det samma, vilka skatteprinciper och vilka vägar den nu sittande regeringen slår in på, när den skall gå att lösa den stora bostadsfrågan.

Härpå anförde:

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet E r i k s s o n :
Herr talman! Den ledamot av regeringen, som närmast bär ansvaret för detta ärende är icke närvarande här i kammaren, och då må det tillåtas mig att i stället säga några ord.

Vad nu den första anmärkningen angår, som den ärade talaren gjorde, beträffande att regeringen icke föreslagit bostadsransonering, så förefaller det mig att den ej är så bärande. Jag vill naturligtvis gärna och villigt medgiva, att i själva tanken på bostadsransonering, i själva kravet därpå ligger någonting sympatiskt. I en tid med brist på bostäder måste man säga, att det ligger något motbjudande och i högsta grad ur samhällssynpunkt oriktigt i att vissa samhällsmedlemmar skola hava rätt att disponera stora våningar, under det att andra lida brist på bostad. Men när man sedan skall i praktisk gärning omvandla denna riktiga tanke, lär det ej vara så lätt.

Den ärade talaren talade om Kristiania och påpekade, att i Norge en borgerlig regering föreslagit bostadsransonering. Jag har mig icke bekant hur resultatet av denna åtgärd utfallit, men det har sagts mig, att det har varit ett bristfälligt resultat, det har icke varit någon större verksamhet i det avseendet. Man förstår ju, vilka svårigheter det möter, när man skall ransonera bostäder. Det går naturligtvis inte så lätt som att bara säga, att grosshandlaren den och den med hustru och ett eller två barn samt en tjänare behöver ej mer än fem rum eller kanske bara fyra, men nu har han 5—10 rum, följaktligen skall hans våning delas upp till två à tre familjer. Det är synnerligen lätt att säga det. Men nu är det så, att grosshandlarens våning är byggd för att bebos i ett sammanhang av en familj, som gemensamt använder dessa tio rum. Skall nu våningen delas upp för användning av flera familjer, skall det inredas nya kök, delas av med nya väggar och göras nya ingångar så det kan bli en ombyggnad av denna våning, som, om den ej blir lika dyr som ny våning, dock blir så pass dyr, att hyran för dessa nya lägenheter blir lika hög som hyran för lägenhet i nybyggt hus.

Då får man väl ändå verkligen göra sig den frågan, när man nu skall försöka åstadkomma bostäder: Är det då icke bättre, att de medel staten kan offra för detta ändamål användas för verklig produktion av nya bostäder? Man kan väl icke säga, att det i vårt tid är möjligt att flera familjer skola bo tillsammans i en stor våning. Det vill väl inte ens den ärade talaren själv

vara med om, utan man måste naturligtvis göra om den stora våningen till flera mindre lägenheter men med mindre antal rum och mindre rum. Den ökade hyra, som blir följden av förändringen, vem skall betala den? Den ökade kostnaden kommer naturligtvis att falla på hyresgästen eller om den icke faller på hyresgästen, på staten. Då ha vi inom regeringen resonerat på det sättet, att det är bättre, att de medel staten kan använda för detta ändamål, användas för produktion av nya bostäder. Om man tänker igenom problemet, kan jag ej finna annat än att det skall vara synnerligen allvarliga skäl för bostadsransonering innan den tillgripes, skäl, vilka man är fullständigt övertygad om att de leda till praktiska resultat.

Nu är icke i den kungl. propositionen bestämt fränsagt, att icke sådana förhållanden kunna inträffa. Det kan bli så, fastän man nu icke ansett skäl föreligga för förslag i den riktningen.

Beträffande den sista frågan, om hyresstegringskatten, vill jag säga, att den naturligtvis är omdiskuterad. Den har varit olika bedömd inom de lokala hyresnämnderna, den har varit diskuterad bland de myndigheter, som förberett ärendet, och är naturligtvis diskutabel; men mig förefaller det vara någonting osympatiskt i ett sådant förhållande som att en hyresvärd skall få höja hyran och ta hela vinsten själv. Då säges: Man skall inte tillåta att värden får höja hyran, hyran skall stå kvar på den gamla stånpunkten. — Men vad blir resultatet därav? Jo, att den som skall flytta in i en ny bostad, i ett hus som är byggt efter en kostnad kanske mer än tre gånger så hög som den för ett gammalt hus, får betala mer än dubbelt, kanske tredubbelt så hög hyra som den, som bebor lägenhet i gammalt hus, och ändå hava kanske båda lägenhetsinnehavarna samma avlöningsförmåner och ekonomiska villkor i övrigt. Finns det motiv för, kan man försvara, att den ena samhällsmedlemmen betalar väsentligt högre hyra än den andra, därför att han tvingas därtill? Är det då inte rimligare att försöka åstadkomma nya bostäder genom att låta hyran gå något upp, men låta den hyresstegring, som inträder, i väsentlig del gå till det allmänna för att i sin tur medverka till åstadkommande av nya bostäder? På det sättet borde det kunna bli ett jämviktsläge, förefaller det mig. Jag kan inte förstå annat än att den synpunkten bör kunna vara riktig. Skall det nu över huvud taget bli möjligt att få någon bostadsproduktion till stånd av den omfattning, som är nödvändig för att alla skola få bostäder, så lär man ändå inte kunna vidhålla den principen, att hyrorna för de gamla bostäderna skola hållas nere i den nivå, de varit i, under det att hyrorna för de nya lägenheterna skola få tagas till hur högt och rundligt som helst, utan det måste så småningom bli en utjämning på ett eller annat sätt.

Ja, det är de synpunkter, varpå propositionen är byggd och för vilka, så vitt jag kan förstå, det ändå finns goda skäl.

Herr H a g e: Jag visste mycket väl, att dessa synpunkter, som herr statsrådet nu har lagt på dessa frågor, skulle komma fram mot mig i debatten. Jag har hört dem vid upprepade tillfällen. Men

Vid remiss av
propositionen
nr 314.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 314.

(Forts.)

jag har — det vill jag ärligt bekänna — inte blivit övertygad om att dessa synpunkter äro bärande.

Jag skall först något uppehålla mig vid herr statsrådet Erikssons sista deklaration angående hyresstegringskatten. Han gjorde gällande det, som man ofta hör från det håll, som försvarar hyresstegringskatten, att vi få inte ställa det så, att det kommer att finnas så att säga två hyresprisnivåer här i landet, så att för de bostäder, som äro byggda långt tillbaka i tiden, finns en särskild hyresprisnivå och för de bostäder, som äro byggda närmare vår tid, en annan. För min del kan jag inte förstå dessa tankegängen i en sådan deklaration. Jag kan inte förstå detta på annat sätt än som en deklaration, att om Andersson, Pettersson och Lundström få betala dyrt, få betala hyror till nybyggnadsnivån, så skola också Karlsson, Svensson och Johansson få betala sina lägenheter lika dyrt. För min del tycker jag, att det är mycket riktigare att säga, att vi tycka att det är beklagligt, att Andersson, Pettersson och Lundström få betala dyrt. Men det utgör ingen anledning att åstadkomma, att också Karlsson, Svensson och Johansson få betala lika höga hyror. Ty det är, märk väl, så, att Karlsson, Svensson och Johansson bo i hus, som äro byggda under en tid, då byggandet var billigare, och förhållandet blir ju, genom åstadkommandet av en *allmän* hyresprisnivå, praktiskt taget det, att man på ett eller annat sätt skänker ägarna av de hus, där dessa lägenheter äro inrymda, en viss summa, som det inte finns någon anledning att ge dem. Det är visserligen sant, att man söker att å andra sidan delvis — märk väl dock endast till en viss mindre del — taga dessa summor tillbaka genom åstadkommandet av denna hyresstegringskatt. Men därigenom uppstår det förhållandet, att Karlsson, Svensson och Johansson, som bo i de gamla husen, bliva utsatta för en *indirekt* beskattning. Och detta skattesystem, som man här slagit in på, är ett skattesystem, som går fullständigt emot både det liberala och det socialdemokratiska partiets program i skattefrågan — det vågar jag alldeles bestämt påstå — då det innebär en indirekt beskattning. Det kommer man aldrig ifrån.

Jag vill dessutom säga, att jag tror inte, att det är nödvändigt höja hyrorna i de gamla husen för att åstadkomma en ökad bostadsproduktion. Det är ju nämligen så, såsom alla veta, att för de nya hus, som byggas, gälla sådana bestämmelser, att de få bestämma sina hyror i förhållande till de höga byggnadspriserna. Alltså har man väl skyddat byggandet av *nya* hus, skyddat bostadsproduktionen redan genom den bestämmelsen. Det är visserligen troligt, att resultatet av en sådan linje, som jag förfäktat, d. v. s., att för de gamla husen bli gällande en lägre hyresprisnivå, skulle bli, att de personer, som sitta i de gamla husen och betala de lägre hyrorna, skulle komma att sitta kvar, göra allt för att få sitta kvar. Men det tycker jag är ett mycket mindre ont, än det onda, som skulle åstadkommas på den andra vägen.

Sedan skall jag också be att få säga några ord med anledning av herr statsrådets deklaration i *bostadsransoneringsfrågan*. Jag skulle vilja påpeka för herr statsrådet, att denna fråga är mycket vidlyftigt

utredd i Norge. Man har där verkligen gjort sig besvär med att *utreda* denna sak på ett helt annat sätt, än man gjort här i landet. Här ha, så vitt jag förstår, ämbetsmannasynpunkterna och hänsynen till överklassens och den bättre situerade medelklassens intressen fullständigt fått lägga sin breda hand över utredningen, och när de få sin hand över sådana saker, då vet man nog, vart det tar vägen — då får arbetarklassens intressen vika. I Norge däremot har man — jag har mycket noggrant läst propositionen och därvid kommit till *den* uppfattningen — ägnat denna fråga en oerhört mycket större uppmärksamhet, genomarbetat och genomtänkt den på ett helt annat sätt, än man gjort här i Sverige. Och där har man slutligen kommit till *den* uppfattningen, att det finns skäl att åstadkomma en sådan lagstiftning som den som nu föreslagits i Norge.

Jag vill för övrigt i detta sammanhang pålysa det där talet om att det skulle vara mycket bättre att använda de pengar, som eventuellt skulle åtgå till uppdelning av stora bostäder, till att bygga nya hus. Därvidlag har man först anledning att påpeka det förhållandet, att det tar lång tid att få de nya husen färdiga. Det är *en* omständighet. Och en annan omständighet är, att uppförandet av nya hus givetvis alltid måste ställa sig ofantligt mycket dyrare än inredandet av lägenheter i gamla. Den saken tror jag är fullständigt oomtvistlig. Härvidlag är det för övrigt på det sättet, att när det gäller en sådan uppdelning av stora bostäder, så skulle det icke vara fråga om att den skulle göras för att bestå för alla tider, utan det skulle gälla om en mera *provisorisk* uppdelning och inredning. Och en sådan provisorisk inredning skulle naturligtvis ställa sig ännu billigare i jämförelse med vad det skulle kosta att uppföra nya hus. Jag tror alltså, att det från denna utgångspunkt och flera andra skulle vara mycket fördelaktigt i ekonomiskt avseende att gå fram på ransoneringsprincipen. Jag vet mycket väl, att denna ransoneringsprincip naturligtvis stöter en massa människor för huvudet. Jag vet mycket väl att personer, som sitta i stora bostäder, känna sig betryckta inför en sådan utsikt. Men här är det — jag upprepar det än en gång — fråga om att avväga, vilket som är det förnämligaste sociala intresset. Och därvidlag måste jag upprepa, vad jag förut sagt. Att tillgodose deras intressen, som inte alls ha någon bostad, som inte ens ha ett rum och kök, kanske inte ens ett kök att hålla till i, utan bo inkasernerade 20 å 30 familjer tillsammans i allehanda märkvärdiga lokaler, det måste dock vara ett ofantligt mycket viktigare intresse än att tillgodose de krav, som ställas av de samhällslager som under alla situationer hålla på att de skola skyddas i innehavet av lägenheter med överloppsrum och lyxrum.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet E r i k s s o n :
Herr talman! Jag skall endast be att få säga några få ord till.

Den ärade talaren påpekade, att socialdemokratiska partiet har på sitt program, att vilja bekämpa de indirekta skatterna. Det är alldeles riktigt. Men frågan är, om detta är en indirekt skatt. Vi ha också på vårt program genomförandet av värdestegringskatt, och

Vid remiss av
propositionen
nr 314.
(Forts.)

Vid remiss av detta är väl ändå en värdestegringskatt. Beträffande alla värdestegringskatter kan diskuteras, var de drabba.

propositionen
nr 314.

(Forts.)

Nu säger den ärade talaren, att han finner ingenting motbjudande i, att en person, Andersson eller Pettersson, får behålla sin gamla hyra många år framåt, under det att en annan person i ett nytt hus får betala väsentligt högre hyra. Men då skulle jag ändå vilja fråga den ärade talaren så här. Om det nu är så, att Andersson har en lägenhet, för vilken han för närvarande får betala en hyra av 600 kronor, och det så bygges ett hus, i vilket Pettersson får hyra en lägenhet av motsvarande storlek för en hyra av 1,500 kronor, vore det då inte rättfärdigare och rättvisare att i stället för att dessa båda under många långa år framåt skola ha dessa ojämna hyresförhållanden, Andersson får sin hyra höjd till låt mig säga 800 kronor men en väsentlig del av denna hyresstegring då användes till att sänka Petterssons hyra. Så är propositionens mening, så är den lagd. Pengarna skola icke gå till statsändamål utan skola användas till åstadkommande av produktion av nya bostäder till lägre priser, till priser, som skulle göra det möjligt, att de nya lägenheterna skulle kunna förhyras även av mindra bemedlade medborgare. Det skulle bli en utjämning av hyrorna genom att man skulle taga från den ena i viss mån och lägga till den andra.

Nu skulle jag förstå den tankegång, som den ärade talaren framförde, om förhållandet vore det, att de familjer, som bebo de billiga bostäderna, vore de, som äro bäst i behov av att åtnjuta dessa billiga hyror. Men jag tror icke man kan gå ut ifrån att så är fallet. Om jag tänker främst på arbetarklassen, så lär det nog vara så, att de som först få flytta från de gamla bostäderna, äro sådana, som icke punktligt kunna betala sina hyror på grund av sjukdom eller svårigheter av olika slag, vilket gör det möjligt för hyresvärdarna att med lagliga medel avhysa dem. Det är de, som komma ut från de gamla bostäderna och få bo i kyffen här och var och sedan få flytta in i nya bostäder. Den som har god ekonomi, så att han punktligt kan betala sin hyra, han passar sig nog, så att han inte blir vräkt eller nödgas att flytta.

Detta problem är sannerligen inte löst bara genom att man betraktar bilden rätt framifrån, utan man måste se den från olika sidor. Det är många omständigheter, som man måste taga i betraktande vid bedömandet av denna sak.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har inte varit i tillfälle att läsa propositionen. Men i herr Hages anförande fäste jag mig vid den redogörelse han lämnade angående de åtgärder, som vidtagits i vårt grannland Norge. Jag tänkte då genast, att det skulle varit synnerligen värdefullt, om herr Hage också lämnat en skildring av till vilka resultat dessa i Norge vidtagna åtgärder lett. Men om herr Hage inte kan — och det anser jag mig ju heller knappast kunna fordra — lämna sådana uppgifter, så tillåter jag mig hemställa att, för att vi skola få saken fullkomligt klargjord, för att vi skola få veta, i vilken mån de i Norge vidtagna åtgärderna lett till

resultat, vederbörande utskott må gå i författning om att införskaffa de härför nödiga uppgifterna. Det var endast dessa ord jag ville säga.

Vid remiss av
propositionen
nr 314.

(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Gentemot den föregående ärade talaren vill jag blott säga, att frågan är mycket vidlyftigt utbredd i Norge. Det har väl också stor betydelse och kan vara lika bra, som om man redan hade en lång erfarenhet, om huru ransoneringen verkat. Jag föreställer mig, att kommittéer och andra sådana parlamentariska institutioner i Norge äro minst lika högt kvalificerade som de här i Sverige, och jag tror alltså, att redan den omständigheten, att denna kommitté har utrett saken och att det har framkommit en regeringsproposition, är i viss mån en ganska god bevisning för att det måste ligga någonting synnerligen vederhäftigt i ett sådant förslag, så vederhäftigt åtminstone, att man kan ha anledning att utreda saken också här i Sverige och inte avvisa den på ett så knapphändigt sätt, som man faktiskt gjort här i vårt land.

Herr statsrådet Eriksson har visserligen avlägsnat sig, men jag skulle i alla fall vilja säga till honom, att nog är jag också med om värdestegringskatt. Men en *sådan* värdestegringskatt, om vilken man rent av bevisligen kan säga, att den är samtidigt en indirekt beskattning, har, såvitt jag kan se, förlorat karaktären av värdestegringskatt.

Så skulle jag vilja för övrigt säga det, att när man nu försöker med detta tal om ett utjämnande av hyrorna i de gamla och i de nya bostäderna, så är det att märka, att de gamla bostäderna utgöra en sådan oerhörd mängd i förhållande till de nya, att man måste förstå, att just tillgodoseendet av behovet av lägre hyror hos det mindre antal som bo i de nya bostäderna, åstadkommer, den stora mängden av dem, som bo i gamla bostäder, få en mycket dryg beskattning. Det blir på det sättet, att för att tillgodose behovet för ett mindre antal lägger man en skatt på den större delen av hyresgäster, som bo i de gamla husen. Det blir i alla fall ett slags politik, som i stort sett kommer att falla synnerligen hårt över den stora delen av småfolket.

Slutligen vill jag säga det, att, om man skall åstadkomma ett bostadsbyggande, då finner jag för min del det vara ofantligt mycket bättre att göra på det sättet, som man ifrågasatt både i Norge och i Danmark som ett alternativ till ransoneringsförslaget, att lägga skatt på innehavet av överloppsrum och på *det* sättet åstadkomma kapital för bostadsbyggande, och man kan då gå ganska långt ned därvidlag, tror jag för min del — man kan därvidlag tänka sig, som också ifrågasatts i något av dessa längder, en *progressiv* höjning av skatten upp mot de stora lyxvåningarna. Det är givetvis så, att innehavet av överloppsrum, i viss mån är orsak till att vi ha bostadsbrist. Då torde det icke vara för mycket begärt, att innehavare av sådana rum få bidraga till skapandet av bostadsmöjligheter för de människor, som på grund av att de andra inneha ett större antal rum, bliva bostadslösa. Men om man icke vill gå den vägen, ha vi ju alltid

Vid remiss av *kapitalbeskattningen* att tillgripa, och det tror jag är en mycket sundare väg att gå än att införa en hyresstegringskatt, som dock aldrig — herrarna må säga vad ni vilja — kommer att bliva annat än en *indirekt beskattning av småfolket och arbetarklassen*.

propositionen
nr 314.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågakarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till statsutskottet.

Härefter överlämnades:

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 387, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

till statsutskottet propositionen, nr 402, angående ytterligare anslag till uppförande av två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 83, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 283, angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård;

till statsutskottet propositionerna:

nr 316, angående anslag till tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet;

nr 342, angående tillfälliga lönetillägg för viss personal vid tullverket för tiden 1 juli 1920—31 december 1921;

nr 343, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1921 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 359, med förslag till vissa bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst;

nr 364, angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode;

nr 370, angående anvisande av ytterligare medel för utförande av vissa undersökningsarbeten å Malmöhus slott;

nr 371, angående merkostnad för ordnande av övre Bernadotteska gravkoret i Riddarholmskyrkan m. m.;

nr 239, angående beredande av semester åt föreståndarna för navigationskolorna m. m.; och

nr 287, angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 315, med förslag till förordning om hyresvärdestegringskatt;

till statsutskottet propositionerna:

nr 323, angående beredande av bostäder för tullverkets personal vid Värtahamnen i Stockholm;

nr 330, angående anvisande av medel till uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon m. m.; och

nr 331, med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 348, med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 365, angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av militär tjänstgöring;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 368, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

till statsutskottet propositionen, nr 395, angående anvisande av medel till utförande av sjömätningar vid Spetsbergen;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 398, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker; och

nr 399, angående vissa ändringar i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 400, med förslag till förordningar om ändring i vissa delar dels av förordningen den 28 oktober 1919 om inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock av förordningen samma dag om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

till statsutskottet propositionen, nr 401, angående beredande av ökat lokalutrymme för i huvudstaden förlagda ämbetsverk och statsinstitutioner;

till bankoutskottet propositionen, nr 408, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 mom. 3 och § 18 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket;

till statsutskottet

skrivelserna:

nr 311, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebadad framställning om Kungsholmens realskolas utvidgning med realgymnasium icke kommer att föreläggas riksdagen; och

nr 312, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebadad framställning icke kommer att föreläggas riksdagen; samt

propositionen, nr 335, angående indragning av de teologie professorsprebendena;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 336, med förslag till lag angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 403, med förslag till lag angående dyrtidstillägg åt kontraktsprostar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 404, angående inköp av ett tomtområde för folkskoleseminariet i Strängnäs;

nr 405, angående ändrad benämning å vissa befattningshavare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 406, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1920—1921 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster dels och innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 288, angående arvoden till skolläkare; och

nr 289, angående anslag till beredande av delaktighet för Sverige i Ramsay Memorial Fund;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 290, angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 5 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

till statsutskottet propositionerna:

nr 291, angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas m. m.;

nr 292, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås; och

nr 293, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

till bankoutskottet propositionen, nr 294, angående statsbidrag till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa;

till statsutskottet propositionen, nr 295, angående disposition av elevavgifterna vid tandläkarinstitutet;

till bankoutskottet propositionen, nr 296, angående pensioner åt skolläraren Johan Emil Holmén och skogvaktarförmannen Anders Nikolaus Askerin;

till statsutskottet propositionerna:

nr 310, angående tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminariet m. m.;

nr 317, angående anslag till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid Stockholms vanföranstalt;

nr 318, angående uppförande av asylbyggnad för vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte m. m.; och

nr 319, angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 320, angående understöd åt förra föreståndarinnan för Blekinge läns uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn Hulda Adolfinä Åsberg; och

nr 340, angående understöd från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. åt förra småskollärarinnan Ellen Mariana Bäckström;

till statsutskottet propositionerna:

nr 349, angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren; och

nr 350, angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 351, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

till statsutskottet propositionerna:

nr 360, angående ökat bidrag till de enskilda läroanstalternas vikariatskassa; och

nr 362, angående dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 363, angående försäljning av vissa områden från klockarbostället i Vinslövs församling;

till statsutskottet propositionerna:

nr 369, angående anslag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt till anordnande av utbildningskurser för lärarinnor i hus-hållsgöromål;

nr 376, angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 377, angående understöd till vissa läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete;

nr 378, angående anslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm;

nr 379, angående anslag för inköp av danska konstverk;

nr 380, angående anslag till ytterligare lönefyllnad åt en professor vid teologiska fakulteten i Lund;

nr 381, angående statens småskoleseminarier;

nr 386, angående täckande av brist i skolöverstyrelsens expensanslag för åren 1918 och 1919 m. m.;

nr 388, angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 389, angående förvärvande för statsverkets räkning av Nobelstiftelsens rätt till visst område av skogsinstitutets förutvarande tomt å norra Djurgården;

nr 390, angående ytterligare anslag till nybyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund;

nr 391, angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor; och

nr 392, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

till bankoutskottet propositionen, nr 393, angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 396, angående täckande av vissa brister i anslag till karolinska institutet m. m.; och

nr 253, angående inrättande av två arkivrådstjänster inom riksarkivet m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 308, angående anslag till tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark; och

nr 309, angående försäljning av visst till Seminghundra häradsallmänning i Stockholms län hörande område;

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 358, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 366, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt vissa lärare vid lantmanna- och lanthushållsskolor; och

nr 367, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 382, angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionerna nr 353 och 354 av herrar *Leander* och *Werner*; samt

till statsutskottet motionen nr 355, av herr *Carlson* i Alfhöjd.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets

utlåtande nr 19, bevillningsutskottets memorial nr 19 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 5.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till

Herr von Sneidern, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att med avseende på de nu remitterade propositionerna kammaren måtte besluta den förlängda motionstid, som omförmäles i 55 § i riksdagsordningen, d. v. s. till det sammanträde, som inträffar näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om omläggning av den s. k. nöjesskatten till en landstingskatt. Ang. omläggning av den s. k. nöjesskatten till en landstingskatt.

I en inom andra kammaren väckt och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 144, hade herr *Erlansson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till sådana förändringar i nuvarande förordning angående den så kallade nöjesskatten, att inkomsterna därav skulle utgå i form av landstingskatt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herrar *J. Johansson* i Kälkebo, *K. J. Ekman*, *Henrikson*, *Persson* i Tofta och *Runefors*, som föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar skulle kunna införas bestämmelse därom, att viss del av denna avgift skulle tillgodokomma landstinget att för länets gemensamma behov användas, samt för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda; samt

2) av herr *Zander* mot motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Persson* i Tofta: Herr talman! Som synes är vid detta betänkande fogad en reservation, som jag för min del har biträtt.

När denna nöjesskatt beslutades förra året, voro ju meningarna

Ang. omlägg-
ning av den
s. k. nöjes-
skatten till en
landstings-
skatt.
(Forts.)

ganska delade om, huruvida denna skatt helt och hållet skulle komma de enskilda kommunerna till godo, eller om icke större enheter och då i främsta rummet landstingen borde komma i åtnjutande av skatten. Ett av de starkaste skälen för att icke denna skatt blev en landstingskatt var ju, att uppbördens och kontrollen skulle bli mera besvärlig och kostsam, om det bleve landstingskatt än om det bleve kommunalskatt. Detta skäl har ju en viss bärighet, och därför ha reservanterna i år heller icke yrkat bifall till motionen utan gått på en annan linje, som innefattar en utredning om, huruvida icke viss del av denna avgift skulle kunna tillgodokomma landstinget för att användas för länets gemensamma behov. Genom att gå en sådan väg tror jag man undgår i stort sett de olägenheter, som skulle vara förenade därmed, att det bleve enbart en landstingskatt.

Nu kan ju invändas mot ett bifall till reservationen, att skatten är så nyligen beslutad, så att man bör avvakta litet mer erfarenhet. Utskottet har ju också pekat på detta. Men för min del håller jag före, att ju längre man dröjer med att försöka få en utredning om en omläggning i den här avsedda riktningen, desto fastare blir denna skatt sammankopplad med vederbörande kommuners finanser, och desto svårare blir det då också att få någon ändring till stånd.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag tillåter mig yrka bifall till den av herr Johansson i Kälkebo m. fl. vid betänkandet förgade reservationen.

Herr Leander: Herr talman! Då konstitutionsutskottet i följande ansåg sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, att ifrågakommande skatt skulle utgå till primärkommunerna, var det av det skälet bland annat, att man ville pröva, huru skatten komme att verka. Det var en försöksskatt. Utskottet säger ju också i sitt betänkande i följande, att frågan om det närmare ordnandet av olika detaljer i en sådan skatt ännu kunde sägas i vårt land befinna sig på sådant stadium, att man i vissa hänseenden hade att försöksvis pröva sig fram till de anordningar, som omsider borde bli definitiva. På grund därav ansågs också lämpligt att lägga i varje särskild kommuns hand att själv avgöra, huruvida inom densamma nöjesskatt skulle uttagas eller icke. Men utskottet ställde sig lika litet i följande som i sitt nu avgivna betänkande avvisande mot den tanken, att skatten eller i varje fall någon del av den i en framtid kan komma att utgå till landstinget. Men den erfarenhet, som man ville vinna, har man ju ännu icke erhållit, alldenstund denna skatt blott en kortare tid varit i tillämpning. Man har ingen statistik ännu öfver, huru skatten utfaller. Man vet ju redan, att den verkar högst olika i olika län. I Kronobergs län t. ex., där det bara finns en stad, äro de inflytande beloppen naturligtvis mycket lägre än t. ex. i de skånska länen, där det finns gott om städer och större platser, där man nu anordnar varjehanda nöjesskattställningar. Därför kunde det ju nu bli en fråga för dessa, som önska att denna skatt bör läggas så, att den verkar i utjämningsyfte, om det icke borde tagas under allvarligt öfvervägande, huruvida det icke vore bäst att taga steget rent ut genast och anordna skatten till

en statsskatt. Ty jag vill erinra om, att de städer, som icke deltaga i landsting, dessa större städer äro just de, som erhålla de största summorna på grund av denna nöjesskatt. Och även om det nu blir en landstingsskatt, så får ju t. ex. Stockholm dock behålla, vad som influtit där. Likaså Göteborg, Malmö och våra andra större städer. Men angående dessa saker måste man nu få statistik för att kunna se, huru skatten verkar, huru stora belopp, som influēt, innan man vidtager ändringar. Ty det kan ju icke vara välbetänkt att ena året besluta en lag och sedan året därpå ändra den, när ingenting nytt tillkommit och man icke kan anföra några vägande skäl för att lagen är behäftad med några särskilda brister.

Jag vill också erinra om att första kammaren redan i går biföll utskottets förslag. Och denna kammare har nog icke något skäl att fatta ett annat beslut. Utan jag anser, att man bör vila på hanen tills vidare och under tiden samla erfarenhet och så möjligen om ett eller annat år bliva i tillfälle att taga upp frågan på nytt och då göra några ändringar i utjämningsssyfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Erlansson: Då jag jämte några ledamöter av kammaren framlämnat en motion i detta ärende, utgör det ett vittnesbörd om att enligt min övertygelse förordningen om nöjesskatt såsom den lades i följe icke är lagd på det bästa sättet. Jag ansåg då, och jag anser detsamma i år, att denna skatt borde utgå såsom statsskatt. Då jag nu har motionerat om att den i stället skall läggas så, att den skall utgå såsom landstingsskatt, beror det därpå, att det framgick av utskottets utlåtande i följe, att det var större utsikt att vinna något, ifall man lade frågan på det sättet än om man gått på ren statsskatt. Då nu utskottet icke har kunnat gå med på motionen, har det ju framhållits vissa skäl därför, men dessa skäl förefalla att vara ganska svaga, såsom också syntes framgå av det försvar, som här anfördes för utskottets ställningstagande till densamma. Det har ju i många år talats om, och delvis har man även börjat handlat i den riktningen, att man skall få till stånd en utjämnning av kommunalskatten. Då får man säga, att det är något egendomligt, att, när man går till att anordna nya skatter, man lägger dessa så, att de verka alldeles i motsatt riktning, ty det kan ju icke nekas, att som förordningen om nöjesskatt är lagd, nämligen så att denna skatt skall vara en kommunal inkomst, har den just denna verkan. I regel äro ju nöjesetablissemangen belägna i de mest bärkraftiga kommunerna, och detta medför, att det där blir större inkomster, och således minskas skattebördan för dessa kommuner. Dessutom har detta också den verkan, att det suger pengar från kringliggande fattiga kommuner, som icke ha några dylika nöjesetablissemang antingen på grund därav, att deras ekonomi varit för svag, eller av andra orsaker. En hel del av dessa kommuners medlemmar resa då in till den kommun, där nöjen finnas att tillgå, och detta har till följd, att från dessa fattigare kommuner drages en hel del av deras pengar till de mera bärkraftiga

Ang. omlägg- kommunerna. Alltså måste detta verka i motsatt riktning till en
ning av den utjämning av kommunalskatten.
s. k. nöjes-
skatten till en
landstings-
skatt.

(Forts.)

Dessutom torde det också vara skäl att se denna sak från mora-
lisk synpunkt. Det är ju helt naturligt, att om det finns ett nöjes-
etablissemang i en kommun och folk från angränsande kommuner
samlas dit och erlägger de avgifter, som fordras för att få tillträde
till detta, och denna kommun erhåller den ålagda kommunalskatten.
medför det att de kommuner, som inga nöjesetablissemang hava,
måste resonera så: vi måste också ställa till med nöjen för att be-
hålla våra kommunmedlemmar inom vår egen kommun och få den
skatt, som annars går till den främmande kommunen. Nu kan man
väl kanske säga, att denna fara icke är så stor, men man finner,
att detta har varit det mest bärande momentet, då det varit fråga
om att införa statslotteri här i Sverige. Man har anfört såsom det
mest bärande argumentet, att folk spelar i alla fall på lotteri, och
då gå pengarna till Danmark, och för att hindra detta vill man
inrätta ett statslotteri. Då det förhåller sig så när det gäller hela
landet, är det helt naturligt, att denna sak har precis samma ver-
kan, när det gäller kommuner ute på landsbygden. Man kan ju
förstå, att de personer, som mena, att det är så tråkigt på landet
och att man måste göra allt för att motarbeta denna tråkighet, icke
hava något att invända emot en sådan utveckling av saken, att
det bleve rikligt med nöjen i varje kommun. Jag har emellertid en
helt annan uppfattning och tror, att den stora tråkighet, som om-
talats så mycket, finnes mera i en del stadsbors teoretiska uppfatt-
ning, ty enligt min mening är det bra mycket trevligare på landet än
i städerna, och det behövs icke några särskilda nöjesetablissemang,
för att folk skall kunna trivas där. Det är även andra saker, som
vittna därom, vilka jag icke skall vidröra nu. Men då det anfördes
här vid försvaret för utskottets ställning, att skatten varat så kort
tid, att man icke kunde draga några egentliga slutsatser ifråga om
lämpligheten av att gå till vidtagande av någon ändring härutin-
nan, förefaller nog det vara mera bärande, som anförts av en reser-
vant, vilken yttrat, att ju längre vi vänta med en ändring häruti-
innan, ju svårare blir det att få denna ändring, ty kommunerna kom-
ma då att inrätta sig därefter, och sedan släppa de icke gärna den
förmån, som de hava.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen. Jag
yrkar icke bifall till min motion, därför att jag anser, att om jag
skall vinna något, måste jag gå med på reservanternas förslag, och
därför yrkar jag bifall till detta.

Herr L e a n d e r: Den ärade motionären har här anfört, att
han anser, att nöjesskatten egentligen borde bli en statsskatt. Detta
hans yttrande giver ytterligare stöd för den åsikten, att man bör
vänta ännu en tid med att vidtaga någon förändring, ty skulle han
nu få sitt förslag igenom, kommer han kanske nästa år och motio-
nerar om att skatten skall bli statsskatt i stället för landstingskatt.
Detta vittnar om att åsikterna icke stadgat sig rörande denna fråga.

Därför är det nog skäl i att vänta med att vidtaga någon förändring.

Jag ber att få vidbliva mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Zander: Herr talman, mina herrar! Det torde väl ligga herrarna i minnet, att då föregående års riksdag behandlade denna fråga, stod jag på den linjen, där man ansåg, att denna skatt borde bli en landstings-skatt. Då jag emellertid i år icke yrkat bifall till motionen, som går i den riktningen, är det icke på grund av någon åsiktsändring hos mig, utan det beror endast på den omständigheten, att jag anser, att det icke är skäl att försöka åstadkomma ett beslut om ändring nu, då denna skatt så nyligen börjat tillämpas. Jag anser, att en liten tids erfarenhet på detta område skulle vara till gagn, enär jag är övertygad om, att en omläggning av nöjes-skatten snart ändå kommer att ske.

På dessa grunder har jag icke kunnat tillstyrka motionen, men jag har icke heller kunnat helt och hållet skriva under utskottets motivering, varför jag anfört reservation mot motiveringen.

Herr talman! Jag gör intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr J. Johansson i Kälkebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr J. Johansson i Kälkebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 88 ja mot 52 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vidare föredrogos vart för sig konstitutionsutskottets:

utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i § 13 av förordningen om allmänt kyrkomöte; och

memorial, nr 15, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av utskottets utlåtande nr 6 angående skrivelse till Kungl.

Ang. omläggning av den s. k. nöjes-skatten till en landstings-skatt.

(Forts.)

Maj:t angående upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige i stad, stadsfullmäktige i Stockholm samt kommunal- och municipalfullmäktige.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 8.

Ang. den kommunala valrättsåldern.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, § 9 i förordningen om kommunalstyrelse i stad och § 7 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

I en inom andra kammaren väckt och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 142, hade herr *Vennerström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i § 8 av förordningen om kommunalstyrelse på landet, i § 9 av förordningen om kommunalstyrelse i stad samt i § 7 av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm vidtaga den ändringen, att valrätt skulle tillkomma svensk undersåte från och med kalenderåret efter det, varunder han uppnått 21 års ålder.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någons riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Vennerström*: Herr talman! Jag ber att i korthet få yrka bifall till den av mig framlagda motionen. Jag anser alltså att den höjda kommunala rösträttsåldern är en av de bristfälligheter i den nya författningen, som snarast möjligt bör av den svenska demokratin röjas ur vägen. När i den gamla Lindmanska kommunalreformen vi behöllt tjuguetårsgränsen för kommunal rösträtt och det veterligen icke vållade några som helst olägenheter för vårt svenska samhälle, tror jag alltså, att samma rösträttsålder, 21 år, skulle kunna gälla även i den nya demokratiens tidevarv.

Nu har man från utskottsmajoritetens sida anfört ett enda argument för avslag på motionen i fråga. Det är nämligen det argumentet, att den författningsreform som antogs vid urtima 1918, såsom utskottet säger, ännu ej blivit i alla delar genomförd. Nu vill jag för min del betona, att då jag icke medverkat i denna reform, är jag alltså fullkomligt oförhindrad att väcka den av mig framlagda motionen och även yrka bifall till densamma. I vad mån kammarens övriga medlemmar anse sig vara bundna av författningsreformen i fråga, är en sak som de få avgöra med sig själva.

Nu blir emellertid denna reform i alla delar genomförd år 1921 efter nyvalen, då den nya riksdagen går att definitivt godkänna den beslutade författningsreformen. Enligt utskottets egen motivering bör alltså den svenska riksdagen år 1921, då reformen är i alla de-

lar genomförd, vara ofö. hindrad att undanröja den bristfällighet, som alltjämt i denna punkt vidlåder den beslutade författningsreformen. Jag skulle därför till medlemmarna av utskottsmajoriteten, särskilt till talesmännen för den svenska demokratien — högern lämnar jag å sido — och i första rummet till utskottets ärade ordförande, herr Viktor Larsson, vilja rikta den frågan, om de anse sig vara ofö. hindrade att år 1921 medverka till genomförande av det av mig vid denna riksdag väckta förslaget, som från deras sida nu mötts med avslagsyrkande.

Ang. den kommunala valrättsåldern.
(Forts.)

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen icke haft tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen av denna fråga, men om jag det haft, skulle jag utan vidare ha ställt mig på den ståndpunkt, där utskottet nu står. Jag har nämligen den uppfattningen, att om en hederlig karl träffar en överenskommelse, skall han också hålla den, och om ett parti träffar en överenskommelse, skall det också hålla den. Det är min uppfattning, och därför, intill dess att den överenskommelse som träffades 1918 blir fullt genomförd, kommer jag för min del, och jag förmodar även det parti jag tillhör, att motsätta mig förändringar i den riktning som påyrkas i denna och en rad efterföljande motioner.

Herr Vennerström riktade en fråga till oss demokrater och särskilt till mig, huruvida jag vore villig att sedan denna överenskommelse var fullt genomförd, medverka till att genomföra ytterligare reformer på detta område. Jag ber då att få hänvisa herr Vennerström till ett uttalande som jag hade här i kammaren, då denna överenskommelse behandlades. Där förklarade jag för min del, att jag icke var tillfredsställd med denna överenskommelse men att jag likväl skulle komma att i min mån medverka till att den till punkt och pricka genomfördes. Jag förklarade vidare att, när förhållandena så skulle medgiva och man icke längre var bunden av överenskommelsen, då skulle jag också vara villig att medverka till en ändring till det bättre med avseende på de saker som voro otillfredsställande i denna överenskommelse. Sålunda kan herr Vennerström räkna på min medverkan till att komma längre fram på demokratiens väg i detta avseende, än man kunde komma genom den träffade överenskommelsen. Särskilt då det är fråga om rösträttsåldern, vill jag i detta sammanhang framhålla, att den stadgade 27-årsgräns, som gäller vid val till landstingsmän, är den som enligt min uppfattning först bör angripas. Men den saken föreligger icke nu.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr V e n n e r s t r ö m: Jag anhåller att på vederbörligt sätt få uttala min tacksamhet för svaromålet på min lilla interpellation. Det var ett rätt gynnsamt svaromål från talesmannen för den

Ang. den kom-
munala val-
rättsåldern.
(Forts.)

socialdemokratiska högern, men jag hade önskat en något skarpare precisering i fråga om den tidpunkt, då herr Viktor Larsson och hans anhängare kunde vara villiga att medverka till den åsyftade reformen. Det brast något i den klara tidsbestämningen, och jag vill redan nu meddela, att jag för att få fram densamma kommer att nästföljande år, när författningsreformen är till alla delar genomförd och det av utskottet anförda hindret bragts ur världen, taga mig friheten väcka frågan igen för att verkligen fresta herrarna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen begärdes ordet av

Herr V e n n e r s t r ö m, som anförde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Härefter yttrade

Herr L a r s s o n i Västerås: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändrad lydelse av § 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om frilager den 20 november 1912; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å socker;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 och till lag med vissa be-

stämmelser i fråga om granskning och justering av under år 1919 upprättad vägfyrktalslängd jämte två i ämnet väckta motioner; och nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till aktiebolaget Stockholmstelefon av nyttjanderätt till visst område av förra komministerbostället Solberga nr 1 i Brännkyrka församling; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållning å reservationsanslaget till krigsövningar vid kustfästningarna till bestridande av kostnader för militär tjänstgöring eller studieresor utomlands för officerare vid kustartilleriet;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande av merkostnad för omändring av pansarbåten Svea till depå- och verkstadsfartyg för undervattensbåtar;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av ökade kostnader för färdigställandet av pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för marinens räkning av maskiner för tillverkning av patronhylsor till kanoner m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av en brandautomobil för Karlskrona varv och fästning m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av femte huvudtitelns allmänna besparingar till tackande av merkostnad för utförande av minrälsanordningar å kanonbåtarna Rota och Disa;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn till befattningshavare vid lotsverket;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa lokaler för metallografiska forskningsinstitutet; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående merkostnad för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 11.

Vidare förekom till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskolinspektörer.

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskolinspektörer.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 54, hade herr *Welin* föreslagit, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskolinspektörer.

vulle föreskriva, att vid folkskolinspektörers tillsättande vederbörande domkapitel ägde att bland de sökande uppföra trenne på förslag, av vilka skolöverstyrelsen skulle förorda en till tjänstens erhållande, samt att beträffande såväl domkapitlets förslag som överstyrelsens förord klagan inom viss tid finge föras.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Berglund* och *Welin*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser i avsikt att bereda sökande till folkskolinspektörstjänst rätt att över av skolöverstyrelsen avgivet förord anföra klagomål.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr *Welin*: Herr talman! Bakgrunden till den motion, det här är fråga om, är att söka i de inspektörstillsättningar, som skedde förra året, och som föranledde en livlig tidningsdebatt. Som herrarna torde ha observerat, ha i många tidningar av olika färger, åtminstone högertidningar och liberala tidningar, samt i skoltidningar förekommit en del artiklar, som beröra dessa utnämningar. Jag har klippt ur åtskilliga av dem och har i min portfölj icke mindre än tio stycken sådana, av vilka dock en del tillkommit efter min motions avgivande. Och vi se i dag i Svenska Dagbladet en artikel, som berör samma sak. Nu har jag med min motion icke alls avsett att granska ifrågavarande utnämningar och yttra mig om, huruvida det klander, som riktats mot dem, är berättigat eller icke. Jag har endast velat åstadkomma, att något klander i den utsträckning, som nu förekommit, måtte för framtiden förebyggas, och detta har jag trott kunna ske bland annat genom att det funnes besvärsmätt för de sökande, så att de hade tillfälle att besvärsvägen göra sin mening gällande, varigenom icke det hela behövde urarta till tidningskäbbel och en massa tidningsskriverier. Med anledning härav har jag i min motion yrkat, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville föreskriva, att vid folkskolinspektörers tillsättande vederbörande domkapitel äger att bland de sökande uppföra trenne på förslag, av vilka skolöverstyrelsen förordar en till tjänstens erhållande, samt att beträffande såväl domkapitlets förslag som överstyrelsens förord klagan inom viss tid må föras.

Under utskottsbehandlingen har jag frångått den första delen av mitt yrkande, nämligen den som avser, att domkapitlen skola få rätt att upprätta förslag. Jag insåg det lönlösa uti att söka vinna icke blott majoritet, utan ens en biträdande röst för detta, och för att då icke komma med något rent ändamålslost, frångick jag detta men höll fast vid att en besvärsmätt dock i någon form skulle förekomma. Jag har sålunda inom utskottet tillsammans med en annan reservant in-

skränkt mig till att yrka, att det skulle finnas besvärsrätt över skolöverstyrelsens förord. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att det går så till vid de inspektörsutnämningar, som ske, att vederbörande domkapitel yttrar sig om de sökande, att skolöverstyrelsen sedan ger sitt förord åt en, och att slutligen Kungl. Maj:t utnämner. Som sagt har jag övergivit tanken, att domkapitlet skulle ha rätt att upprätta förslag, och att klagan däröver skulle få föras, till förmån för möjligheten att kunna vinna något på annan linje. Det har emellertid icke lyckats.

Jag skall be att få uppehålla herrarnas tid några minuter med att underkasta utskottets avstyrkande utlåtande en granskning. Utskottet har inhämtat yttrande från skolöverstyrelsen, vilket yttrande till väsentliga delar är intaget i utlåtandet. Då jag nu sålunda underkastar utskottets utlåtande kritik, är det klart, att också denna kritik kommer att i väsentlig mån träffa skolöverstyrelsens yttrande. Skolöverstyrelsen har huvudsakligen anfört fyra skäl mot ett bifall till motionen. Det första skälet återfinnes på sidan 5 i utskottets utlåtande och skulle bestå däri, att vid åtminstone ett par befattningar till, det icke finns någon sådan besvärsrätt och detta just sådana befattningar, som efter skolöverstyrelsens mening lämpligen kunna jämföras med inspektörsbefattningarna. Dessa båda befattningar äro rektorstjänsterna vid våra allmänna läroverk och folkskoleseminarier. Om dessa säger skolöverstyrelsen: »I intetdera fallet förefinnas bestämmelser om särskild besvärstid, och någon önskan om införande av sådana har, så långt överstyrelsen har sig känt, icke framträtt.» Den första delen av detta yttrande är bokstavligen sant, så till vida som det icke finnes några bestämmelser i detta avseende, men den senare delen av yttrandet, nämligen att det icke framträtt någon önskan om införande av en besvärsrätt är en sanning med modifikation — och en mycket stor modifikation. Visserligen har icke, såvitt jag vet, någon skriftlig ansökan om besvärsrätt framträtt, men besvär ha faktiskt anförts, men utanför författningens ram över sådana förord. Jag vill erinra om, att för några år sedan, då det skulle tillsättas rektor vid Växjö seminarium, anfördes klagomål av adjunkten Thelin hos justitieombudsmannen, och skolöverstyrelsen förständigades att förklara sig över denna klagan. Vi kanske också erinra oss en utnämning förra året vid Stockholms folkskoleseminarium, då lektor Oscar Olsson — ledamot av första kammaren — besvärade sig över det förord till rektoratet, som avgivits av skolöverstyrelsen.

Man skulle med anledning härav sålunda kunna säga, att det nu finns möjlighet att anföra besvär, men denna möjlighet ligger, såsom jag redan sagt, utanför författningens ram, och det beror helt enkelt på en tillfällighet, huruvida man får reda på, när förordet avges, och när Kungl. Maj:t skall utnämna. Man kan mycket väl tänka sig, att detta förord avges en dag, och att utnämningen sedan sker så gott som dagen därefter, och då finns ju ingen möjlighet att anföra besvär.

Det andra skälet till skolöverstyrelsens avstyrkande är, att det

Ang. vissa föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.
(Forts.)

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.
(Forts.)

icke finnes några objektiva grunder vid tillsättandet utan att man måste taga hänsyn till en mängd personliga kvalifikationer, och överstyrelsen säger på sidan 6 i utlåtandet, att detta i hög grad försvårar. Jag skall be att få citera ordagrant: »Särskilt gäller detta uppenbarligen om de rent personliga egenskaperna, om vilka det måste förklaganden bli synnerligen grannlaga att själv yttra sig, varför han skulle kunna frestas att åberopa sig på intyg och andra handlingar, genom vilka lätt befodringsärendet ovidkommande personer, komme att inblandas i detsamma.» Nu är det klart, att så länge det gäller enbart s. k. pappersmeriter, går det lätt att verkställa jämförelse, men då det gäller de rent personliga kvalifikationerna, måste man, menar överstyrelsen, ha rent personlig kännedom om vederbörande för att kunna yttra sig. Jag håller emellertid före, att om klagorätt finnes, de personliga kvalifikationerna måste styrkas även de med papper, d. v. s. med intyg från tjänstgöring vid olika skolor, från föregående inspektörsbefattningar o. s. v. Jag föreställer mig alltså, att det i detta fall icke bör vara någon svårighet för vederbörande, ifall man över huvud finner lämpligt och möjligt att använda besvärsrätten.

Det tredje skälet återfinnes längre ned på sidan 6, och det skulle vara, att »klagomål i de fall, varom här är fråga, skulle bli vanligare och talrikare, än då det gäller befattningar, där de sökandes olika utsikter lättare kunna förutses med ledning av betyg och tjänstgöringstid». Ja, det är en sak, som man kan ha olika tankar och meningar om. För min del är jag emellertid övertygad om, att klagomålen bleve färre och missnöjet mindre. När man visste, att ens pappers- och andra meriter bleve underkastade den prövningens skärseid, som uppkommer genom besvärns avgivande, tror jag, att åtskilliga skulle draga sig för att söka, nämligen sådana som icke vore tämligen säkra att komma i åtanke, och vidare skulle många finna sig nöjda med det utslag, som avgavs efter besvärens prövande. Men om detta kunna som sagt meningarna vara delade.

Så kommer överstyrelsen till sist med det fjärde inkastet mot besvärsrätten. Mitt på sidan säger den: »Överstyrelsen anser sig ock böra med ett par ord påpeka den tidsudräkt, som den av motionären förordade anordningen med dubbla klagotider vid inspektörstillsättningar skulle kunna komma att medföra.»

Detta anser jag icke alls vara något skäl, ty det är ju klart, att, då en plats blir ledig, bör väl överstyrelsen något så när i tid ha reda på detta och sålunda utsätta ansökningstiden så pass tidigt, att det dels blir möjligt för vederbörande att söka platsen och dels finns klagotid för den, som önskar klaga.

Det heter i författningen rörande tillsättandet av folkskoleinspektörer i § 27 mom. 4: »Där inspektör är av Kungl. Maj:t förordnad för viss tid, skall överstyrelsen, senast fem månader innan förordnandet löper till ända, hos Kungl. Maj:t göra anmälan därom.» Sålunda skall överstyrelsen fem månader i för tid vara beredd på, att det blir en ledighet.

I § 32 mom. 1 heter det vidare: »Underdånig ansökan om pen-

sion skall folkskoleinspektör senast två månader före uppnående av den levnadsålder, då skyldighet att avgå från tjänsten inträder, ingiva till folkskoleöverstyrelsen, som det åligger att jämte eget yttrande insända ansökningen till Kungl. Maj:t.» Även i detta fall vet Sålunda skolöverstyrelsen i god tid, att det skall bli en ledighet. Det förefaller mig icke vara svårt att ordna det så, att den tidsutdräkt, som skolöverstyrelsen fruktar, icke behöver bli till något men. Detta skulle egentligen endast kunna bli händelsen, då en tjänst blivit ledig genom dödsfall. Då kan ju svårighet uppkomma, men man tillsätter ju alltid vid ett sådant tillfälle en vikarierande inspektör. Och om han tjänstgör några månader mer eller mindre, kan ju icke vara så avgörande.

Detta var några inkast emot de fyra skäl mot besvärsrätten, som skolöverstyrelsen anfört. Till sist skulle jag vilja framhålla, att det är varje svensk mans rättighet att få besvara sig över beslut hos överordnade myndigheter. Det förefaller mig, som om det vore den allra rimligaste sak, att denna allmänna svenska fri- och rättighet även skulle få tillämpas på detta område. Jag är övertygad om, att de utnämningar som komme att ske på grund av en eventuell nyordning i den riktning, som jag föreslagit, icke skola leda till sämre resultat än de nuvarande utan tvärtom till bättre. Min övertygelse är, att man genom en sådan anordning skulle få högt kvalificerade inspektörer, inspektörer, som stå på höjden av den kompetens, som man vill ifrågasätta, och som följaktligen också i hög grad skulle kunna bidra till att främja den svenska folkskolans utveckling.

Herr talman, jag anhåller att få yrka avslag på utskottets utlåtande och bifall till den av herr Berglund och mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Berggren: Herr talman! Såsom utgångspunkt för bedömandet av denna fråga måste man givetvis taga de författningar och de befordringsgrunder, som äro stipulerade i fråga om tillsättande av inspektörer. Författningen säger, att skolöverstyrelsen efter att hava infortrat yttrande av domkapitlet skall förorda en av de sökande och därvid taga hänsyn till vem som i fråga om insikter, erfarenhet och övriga för en folkskoleinspektör företrädesvis erforderliga egenskaper befinnes lämpligast för befattningen i fråga. Sålunda kunna vi säga, att det är insikter, erfarenhet och lämplighet, som äro befordringsgrunder.

En närmare utveckling av dessa befordringsgrunder lämnades av departementschefen, då frågan om inspektionens ombildande var före, och återfinnes i det föreliggande utskottsbetänkandet. Han säger om de två förstnämnda av dessa befordringsgrunder, att de ha sitt stora värde, men att de icke böra ensamt vara avgörande, därför att inspektörens göromål äro av sådan beskaffenhet, att det är de personliga egenskaperna, som därvidlag för ett framgångsrikt arbete måste tillmätas en mycket stor betydelse. Det är just på denna grund, som det också har bestämts, att tillvägagångssättet vid till-

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.
(Forts.)

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.

(Forts.)

sättandet skall ske, såsom här är angivet. Domkapitlet har icke, såsom av slutyrkandet i motionärens framställning skulle kunna framgå, att avgiva ett förslag, då det gäller att tillsätta en inspektör, utan det skall blott avgiva yttrande. Det är tydligt, att då vi ha icke mindre än tolv domkapitel, och dessa skulle avgiva yttrande över de sökande, skulle dessa yttranden komma att gå i mycket olika riktningar och lägga mycket olika synpunkter på saken, så att man aldrig på grundval av dessa yttranden skulle kunna göra någon jämförelse mellan de sökande. Att det därför är i sin ordning, att överstyrelsen icke är bunden vid domkapitlets yttrande, är ju alldeles givet. Då nu icke ens motionären vidhållit detta yrkande, skall jag icke heller vidare gå in på den sidan av saken.

Han har nu modifierat sitt yrkande därhän, att han endast håller fast vid andra delen av yrkandet, nämligen att man skulle bestämma klagotid beträffande överstyrelsens förord, på det att klaganden måtte till Kungl. Maj:t kunna framföra sina synpunkter. Ett sådant förfaringssätt är alldeles givet i sin ordning, då det gäller att bedöma objektiva grunder, då det gäller examensmeriter, tjänstgöringsbetyg o. s. v., där olika synpunkter kunna göra sig gällande, och där personen i fråga kan ha anledning att framföra sina synpunkter beträffande värdet av den eller den meriten. Då det återigen gäller att bedöma det, som av departementschefen skjutits fram i förgrunden, nämligen de rent personliga egenskaperna, måste vi väl erkänna, att det är ganska svårt för den sökande själv att göra detta. Vi kunna då vara alldeles förvissade om att, såsom överstyrelsen framhållit, det skulle bli klagomål i det oändliga, i synnerhet som man alltid har att räkna med ett mycket stort antal sökande till dessa inspektörsbefattningar.

Jag tror därför icke, att man skulle vinna särdeles mycket därmed, att en sökande hade rätt att framföra klagomål över det avgivna förordet, utan det skulle tvärtom, såsom överstyrelsen framhållit, många gånger bli att röra sig på ett särdeles grannliga område. Det gäller icke blott att bedöma den sökandes lämplighet, utan det kan också många gånger vara så, att en sökande, som kan vara väl meriterad, dock genom sin föregående verksamhet lagt i dagen vissa egenskaper, som enligt överstyrelsens mening göra honom mindre lämplig för den syssla, varom det är fråga.

Överstyrelsen skulle då rentav tvingas att ingå på rent personliga saker och kanske framdraga personliga, mindre lämpliga egenskaper, som varit avgörande för att överstyrelsen icke tilldelat en klagande sitt förord. Jag tror icke, att detta skulle vara behagligt, varken för överstyrelsen eller än mindre för den sökande, som på detta sätt kunde få sina personliga kvalifikationer framlagda inför allmänheten. Och allra minst kan jag tänka mig, att om regeringen i alla fall skulle finna sig böra följa överstyrelsens förord, missnöjet hos en sådan sökande då skulle bliva mindre än det bleve utan ett dylikt klagomål.

Det synes mig därför, som om överstyrelsen och utskottet haft fullgoda skäl, när de ställt sig avvisande till det yrkande, motio-

nären här kommit med, och jag skall därför utan att vidare uttänja debatten be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. väns föreskrift i fråga om tillsättande av folkskolinspektörer.

(Forts.)

Herr Berglund: Motionären har visserligen i sitt anförande här icke ställt yrkandet i denna motion i samband med pressskriverierna om de sista folkskolinspektörsutnämningarna, men man har i allt fall angivit dessa såsom en anledning till varför motionen kommit fram. Jag vill då först från min sida förklara, att det icke är denna agitation, som här fått mig att gå på reservationslinjen. Jag har sökt bedöma saken uteslutande från dess egen synpunkt och icke alls med hänsyn till de pressskriverier ifrån visst håll, som bedrivits med anledning av de sista folkskolinspektörsutnämningarna.

Men jag vill i alla fall påpeka, att denna presskritik icke uteslutande framkommit i Dagens tidning, Svenska dagbladet och Folkskolans vän, utan att kritiken rörande dessa utnämningar även kommit ifrån, man kan säga det rakt motsatta lägret. Detta endast i förbigående. För mig har för det första ett ganska starkt skäl att gå på reservationslinjen varit det, att såväl utskottet som skolöverstyrelsen hava lagt sina utlåtanden så, att man nära nog alldeles förbisett de objektiva grunderna vid tillsättandet av folkskolinspektörstjänsterna och enligt min mening nästan för mycket framhållit de rent personliga egenskaper, som krävas av dessa tjänstemän. Nu är det ju så, att utskottsmajoriteten har gjort skolöverstyrelsens uttalande till sitt eget. Jag skall därför be att här få anföra ett par satser ur överstyrelsens utlåtande till utskottet. Motionären har redan förut anført en del av vad jag här skall läsa upp, men jag måste ändå be att få föredra dessa rader. På sidan 6 återfinnes, vad överstyrelsen säger i fråga om rätten till klagomål: »Då det ej här kan bliva fråga blott om kvalifikationer, vilka med ledning av sådana lätt jämförbara faktorer som erhållna betyg och längden av föregående verksamhet utan svårighet kunna objektivt värderas i förhållande till varandra, måste klagoskriften tydligen i väsentliga punkter få en mycket subjektiv läggning.» Och sedan kommer det: »Särskilt gäller detta uppenbarligen om de rent personliga egenskaperna, om vilka det måste för klaganden bliva synnerligen grannlaga att själv yttra sig, varför han skulle kunna frestas att åberopa sig på intyg och andra handlingar, genom vilka lätt befodringsärendet ovidkommande personer komma att inblandas i detsamma.» Då kan man fråga: vilka äro då de personliga egenskaper, som det här skulle vara fråga om? Därom ger överstyrelsen besked på sidan 3. Först har där anförts de egenskaper, som mera objektivt kunna bedömas, och sedan säger överstyrelsen: »Det är uppenbarligen mycket svårt att till folkskolinspektörer erhålla personer, som redan vid tillträdet till befattningen äga alla de insikter och erfarenheter, som sålunda erfordras. Ej minst därför är det av så mycket större vikt, att inspektören äger de rent personliga egenskaper, som för tjänstens fullgörande särskilt äro

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.

(Forts.)

nödvändiga, och sålunda är i besittning av den förutsättning för ett framgångsrikt utövande av inspektörskallet, som från alla håll erkännes vara den viktigaste.» Och sedan kommer ett mera preciserat omdöme om den saken: »Han måste äga ett starkt intresse för folkundervisningsväsendets olika sidor och besitta förmåga att lätt sätta sig in i de mångskiftande spörsmål, som möta honom. Framför allt fordras dock hos honom sådana egenskaper, som göra det möjligt för honom att, utan åsidosättande av de krav ifråga om skolan och dess arbete, som det åligger honom att hävda, i bästa samförstånd med lokala skolmyndigheter och med lärarpersonalen utföra sitt arbete för folkundervisningens utveckling.»

Är det nu alldeles visst, att dessa egenskaper icke kunna styrkas på något sätt? Ja, själva egenskaperna torde det kanske bliva svårt att styrka, men man kan ändå säga, att huru dessa egenskaper yttra sig i det praktiska livet, därom kan säkerligen sökanden anföra intyg. Och vid den sista folkskolinspektörsutnämningen har också i ganska stor utsträckning en mycket stor del av de sökande skaffat sig intyg just rörande dessa egenskaper. Jag föreställer mig att skolöverstyrelsen icke är alldeles okänslig för dessa intyg. Ty jag frågar: har skolöverstyrelsen alltid möjlighet att bedöma dessa egenskaper? Är det icke tänkbart, att en stor del av de sökande äro för skolöverstyrelsen okända? Jag känner själv exempelvis en lärare, som söker inspektörsbefattning, och icke alls står i någon rapport med skolöverstyrelsen, åtminstone icke direkt. Och den läraren kan åberopa ganska starka intyg just rörande dessa egenskaper, nämligen huru han verkat i sitt eget skoldistrikt för utvecklingen av skolväsendet. Jag menar alltså, att de personliga egenskaperna kunna i varje fall ändå på visst sätt styrkas med ganska starka intyg, och det icke bara från de lokala skolmyndigheterna, från skolråden, utan även från folkskolinspektörerna. Och intyg från folkskolinspektörer hava i ganska stor utsträckning från olika sökande bilagts ansökningshandlingarna vid denna sista utnämning och, antar jag, även vid föregående tillfällen. Jag menar således, att det verkligen finnes möjlighet att indirekt intyga dessa personliga egenskaper just genom att den verksamhet, som vederbörande sökande utövat på skolväsendets område, kan styrkas.

Men jag vill återvända till vad jag från början utgick ifrån. Och det är just det allt för stora åsidosättandet av egenskaper hos sökanden, vilka verkligen objektivt kunna bedömas. Och vilka egenskaper det kan vara, får man en uppfattning av, om man ser efter, vad överstyrelsen säger i detta avseende. Överstyrelsen säger så här:

»För erhållande av folkskolinspektionsbefattning gälla alltså icke några bestämda formella kompetensvillkor. De insikter och erfarenheter som av honom erfordras, äro givetvis icke blott sådana, som äro av nöden för att han skall kunna tillräckligt behärska de undervisningsämnen, som förekomma i de skolor, vilkas verksamhet han är satt att övervaka. Det kräves icke mindre, att han

skall kunna lämna lärarna råd och anvisningar angående planläggningen och bedrivandet av undervisnings- och uppfostringsarbetet, särskilt i folkskolor och fortsättningsskolor. Men det är dock långt ifrån tillräckligt, att han besitter insikter och erfarenheter beträffande skolarbetet i egentlig mening. Han skall också städse kunna stå de lokala skolmyndigheterna till tjänst med råd beträffande skolväsendets lämpliga yttre anordning, och det tillkommer honom jämväl att granska skoltomter och ritningar till skolbyggnader. Av folkskolinspektören kräves därjämte, att han är väl förtrogen med skollagstiftningen. Han skall övervaka, att gällande författningar efterlevas, han skall själv i många fall tillämpa olika skolförfattningar, och vidare måste han vara beredd att stå lokala skolmyndigheter och lärare till hjälp med tolkning av olika författningsbestämmelser.» I det fallet medger skolöverstyrelsen själv, att det fordras mera objektiva kvalifikationer, som kunna styrkas. Och det är fråga om, huruvida det icke just på detta område skall finnas möjlighet till klagomål. Kan det icke tänkas, att det kan bli en fullgiltig anledning för den sökande att klaga just på grund av att hans kompetens i det fallet icke blir tillräckligt uppskattad? Jag anser det böra finnas en väg öppen för klagomål i detta fall, då det gäller de rent objektiva egenskaper, som kunna ligga till grund vid tillsättandet av dessa tjänster.

Sedan är det fråga om själva klagomålets utförande. Här har anförts, att det skulle bli så lång tidsutdräkt o. s. v. Detta kan jag dock icke tänka mig skulle vara något skäl för att icke öppna denna väg. Vidare har man också framhållit, att det skulle bli mindre trevligt, när rent personliga angelägenheter skulle dragas in i klagoskrifterna och i de yttranden, som med anledning därav skulle infordras från överstyrelsen. Samtidigt pekar man också på, att det redan finnes klagerätt. Ja, men det är klart att finnes den redan, då komma precis samma personliga synpunkter in, och jag misstänker, att om det var någon, som vid sista inspektörsutnämningen var missbelåten men icke klagade, så kunde detta mycket väl bero på, att han ansåg, att dessa personliga skäl, dessa mindre trevliga saker, icke borde komma fram, och därför avhöll han sig från att klaga. Sådant tror jag även komme att inträffa, om den formella rätten att klaga bleve fastställd. Den som kände, att vissa personliga skäl legat till grund för skolöverstyrelsens handlingssätt, skulle säkert icke bry sig om att inkomma med klagomål, ty han visste, vilket obehag detta skulle medföra.

Det är dessa synpunkter jag lagt på frågan. Och särskilt från den utgångspunkten, att man icke bör bortse ifrån att det finnes objektiva grunder, som man verkligen kan fastställa, ber jag, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt, och jag tror icke, att det behövs så mycket ordnande för att kammaren skall vara klar med sin stånd-

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskolinspektörer.

(Forts.)

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoleinspektörer.

(Forts.)

punkt till det förslag, som här föreligger. Det är för mig en särskilt stor tillfredsställelse att konstatera, att min ärade granne här bakom, motionären i detta sammanhang går att förordna åtgärder, som måste betecknas såsom profylaktiska, medan han i vanliga fall brukar befinna sig på en annan stridslinje. Det är vidare av stort intresse att konstatera, att han släppt det krav på ökat inflytande åt domkapitlen, som han framfört i sin motion, i angivet syfte att skapa en enighet, som sträcker sig från yttersta vänstern till yttersta högern.

Helt kort skall jag be att få fästa uppmärksamheten på några saker, som äga omedelbart sammanhang med det krav, som här reservationsvis framförts, och som avser något helt annat än motionen ursprungligen ville främja. Det glädde mig, att den siste ärade talaren, vilken är reservant, själv tog avstånd från de skrivelser, som i denna fråga kommit till synes. Jag vill gärna i den omständigheten, att klagandena förekomma på helt olika håll se ett utomordentligt vittnesbörd om, att den myndighet, som här avgivit förord, har förfarit med nödig varsamhet, sakkunskap och klokhet. Denna min uppfattning bestyrkes av det gnäll från olika håll, som uppenbarligen kan ledas tillbaka till sökande, vilka av en eller annan anledning icke ifrågakommit vid tjänsters tillsättande, såvitt jag kan förstå på goda grunder.

Det sadas av den siste ärade talaren, att de egenskaper, som skolöverstyrelsen själv anfört som önskvärda hos de personer, som skulle bekläda folkskolinspektörsbefattning, mycket väl kunna styrkas. Ja, låt dem då styrkas i ansökningshandlingarna. Ingen har bestritt, att intyg kunna presteras rörande både den ena och den andra egenskapen. Men vad som på goda grunder kan bestridas är, att en sökande kan vara så orienterad rörande *alla de andra* sökandenas meriter och egenskaper, att han i sin besvärsskrivelse kan draga upp en jämförelse, som kan bliva av något värde. Det är denna omständighet det gäller, icke huruvida egenskaperna kunna styrkas i första hand, utan huruvida hela kompetenskretsen så att säga kan beläggas av den ene eller den andre. Det är detta, som utskottet och skolöverstyrelsen förneka. Och på denna punkt fann jag icke ett enda ord till motbevisning från den siste ärade talarens sida. Detta om detta.

Om vi sedan skulle se frågan från en annan sida. Man begär här införande av ett besvärsinstitut för vissa kategorier av tjänstemän, men man sluter ögonen för den omständigheten, att det finnes hundratals tjänstemän i alldeles motsvarande situation, där det icke finnes och icke kräves något sakligen utformat besvärsinstitut. Något sådant finnes icke ifråga om rektorstjänsternas tillsättning och icke heller beträffande första eller andra gradens tjänster vid de centrala ämbetsverken. Där ges förord av verket, och sedan går det till Kungl. Maj:t. Det ges icke någon möjlighet till besvär rörande förordet, men var och en, som sysslat med detta, vet, att det i alla fall gives tillfälle för dem, som känna sig förbigångna, att få sina synpunkter vederbörligen framförda. De gå helt enkelt upp till veder-

börande departementschef och säga, att de tänka klaga, och då säger han: Då skall jag ligga på målet, till dess ni utfört er talan. Alldeles analogt är fallet beträffande inspektörstjänsterna. I praktiken har detta sätt att gå tillväga icke medfört några olägenheter, men väl fördelar därigenom att man undgår en tidsödande remissväg. Går man reservanternas väg, skola besvaren remitteras till den av myndigheterna förordade sökanden, och han skall lämnas tillfälle till påminnelse. Därefter skall verket och kanske domkapitlet sättas i tillfälle att yttra sig. Och slutligen skall den klagande själv avge påminnelser. Det skulle enligt min mening endast bli en papperskvarn, som sattes i gång utan någon verklig nytta.

Det har redan erinrats om att möjlighet att framföra avvikande synpunkter förefinnes och begagnas. Jag förstår då icke varför man på grund av ett tidningsskriveri, som jag måste beteckna såsom ovederhäftigt, skall gå att vidtaga en åtgärd, som väsentligen måste få karaktären av att vara en demonstration mot det sätt, på vilket Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen fullgjort sina åligganden. Jag är övertygad om att var och en, som blivit i tillfälle att på grundval av aktstyckena döma i målet, måste säga, att den sak, herr Welin gjort sig till talesman för, icke är någon god sak.

Jag ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Herr talman! Jag vill gent emot den siste ärade talaren säga, att, då han talade om att reservanterna sluta till ögonen för att samma förhållande föreligger vid tillsättningen av vissa andra tjänster, kan jag icke finna detta påstående vara berättigat. Vi ha endast haft anledning att se på den föreliggande frågan, och det att vi från vår synpunkt kommit till det resultatet, att rätt till klagomål bör öppnas på denna punkt, kan icke anses behöva äga något samband med samma förfaringssätt vid andra tjänsters tillsättande. Vi ha endast bedömt denna fråga ur rent saklig synpunkt.

Vidare anförde den siste ärade talaren att, om motionen bleve bifallen eventuellt anförda klagomål skulle få lov att remitteras till den sökande och yttrande från denne infordras. Jag undrar, är det icke på samma sätt vid den klagorätt, som nu användes, ehuru icke officiellt? Jag vill minnas, att i fjol vid tillsättandet av en rektorsbefattning i Stockholm förelågo yttranden ifrån sökande från olika håll, så att det skulle nog icke i det fallet bli annorlunda ställt.

Sedan har det talats om, att den klagande i sin klagoskrift skulle rosa sig själv. Jag undrar, om det icke vore tillräckligt, om han i sin klagoskrift verkställde jämförelser mellan de medsökandes handlingar och sina egna. Jag tror, att det vore tillräckligt. Han behövde icke rosa sig mera. Kunde han där klart visa, att överstyrelsen tagit för liten hänsyn till hans handlingar, vore ju det tillräckligt.

Jag ber alltså, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Ang. viss föreskrift i fråga om tillsättande av folkskoll-inspektörer.
(Forts.)

Herr Welin: Herr talman! Blott några ord. Den näst siste ärade talaren, herr Björck, tycker mycket om att giva mig välvilliga råd, när han kan komma åt, och det må ju vara honom väl unnat, då han ju på det sättet kan få tillfälle att odla en av sina talanger. Men i detta fall tycker jag, att det icke mycket hör till saken. Jag tycker, att man bör hålla sig till vad det verkligen gäller, och nu är det fråga om, huruvida det är lämpligt eller olämpligt att införa en besvärsmätt i fråga om inspektörstillsättningarna. Liksom min medreservant håller jag fortfarande på och tror mig ha visat, att en sådan besvärsmätt skulle vara till nytta.

Jag kan heller icke underlåta att påpeka, hurusom både herr Björck och utskottets ärade ordförande försökt beskjuta den där övergivna skansen om domkapitlet. Jag tycker det är föga ära i ett krigssätt, som går ut på att anfalla en redan övergiven forskansning, men detta kunna vi ju avkoppla ifrån diskussionen, eftersom det icke blivit särdeles starkt vidrört.

Jag vill däremot bestämt opponera mig mot herr Björck, då han påstod, att denna motion vore en demonstration mot Kungl. Maj:ts sätt att utnämna. Nej, herr Björck, det är icke någon sådan demonstration mot Kungl. Maj:t, inte ens mot skolöverstyrelsen, utan det är ett litet försök att motverka det missnöje, som med nuvarande systemet lätt uppkommer vid inspektörsutnämningarna, ett missnöje, som alldeles tydligt givit sig tillkänna vid de sista utnämningarna. Och det är väl ändå en av våra huvuduppgifter här i riksdagen att undanrödja anledningarna till en del av det missnöje, som förefinnes omkring oss. Motionen behöver icke innebära någon anmärkning mot någon myndighet utan endast detta, att vi vilja ge var och en den rätt, som bör tillkomma honom.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande på bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Ang. stämpling av amerikanskt fläsk.

Härefter föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anbringande medelst stämpling av ursprungs-beteckning å amerikanskt fläsk; och yttrade därvid

Herr Karlsson i Stockholm: Herr talman! Den fråga, jag genom min motion bringat under riksdagens omprövning, är ju, som ledamöterna av denna kammare torde finna, av den art, att såväl producenter som konsumenter ha intresse av att någonting blir åtgjort i denna sak. Frågan har under senare tiden fått en särskild aktualitet, vilket beror därpå, att det åtminstone här i

Stockholm — jag vågar icke säga i vilken utsträckning, det forekommer på andra orter — under senare tiden mer och mer börjat tillämpas, att man sänder bort amerikanskt fläsk till rökerierna och att detta fläsk där åsättes en stämpel, som i många fall mycket liknar den stämpel, som åsättes de varor, som utgå ifran de offentliga slakthusen. Därigenom blir det mycket svart för den köpande allmänheten att bedöma, i vad mån fläsket är av svenskt ursprung eller av amerikanskt. På grund härav är det ju givetvis ett önskemål för den konsumerande allmänheten, att icke bli vilseledd vid köp av fläsk, liksom det för producenterna måste vara ett intresse att den vara, de ha att konkurrera med på marknaden, åsättes riktig ursprungs-beteckning. Nu är det ju, som kammarens ledamöter torde känna till, så, att det amerikanska fläsket anses underlägset det svenska. Framför allt anser man, att amerikanskt fläsk i mycket stor utsträckning innehåller trikiner, och då detta fläsk icke undergår någon besiktning utan saluföres därförutan, är det ju tydligt, att en viss risk föreligger för trikinförgiftning.

Nu kan man ju säga, att denna risk icke är så stor, därför att det icke yppats några nämnvärda olägenheter därav. Jag vill dock meddela, att under de svåra krisår, vi nu genomgått, var man, särskilt då fläskbristen var som störst, synnerligen tacksam för det amerikanska fläsk, man kunde få in. Livsmedelsnämnden här i Stockholm, som tog emot amerikanskt fläsk i stora partier, vågade dock icke saluföra detta utan besiktning och behandling. Det visade sig nämligen vid den besiktning, som livsmedelsnämnden underkastade det amerikanska fläsket, att det innehöll trikiner i så stor utsträckning, att det enligt fackmäns mening ansågs hälsovadligt, och därför lät man det undergå en lämplig behandling, innan det salufördes. Men det var endast så länge livsmedelsnämnden saluförde det. Nu saluföres det återigen i den allmänna marknaden utan besiktning.

Utskottet har nu behandlat min motion och kommit till ett avstyrkande av densamma, och jag får säga, att, då jag nu ser de skäl, varpå utskottet stöder sitt yrkande, kommer även jag till samma resultat, kanske dock icke så mycket på grund av vad som inom utskottet anförts angående de handelspolitiska konsekvenser, som skulle uppstå, ifall man åsatte det amerikanska fläsket ursprungs-beteckning. Jag skall icke ingå på huruvida därav skulle följa några för Sverige farliga konsekvenser, men vad som varit anledningen för mig att icke vidhålla mitt yrkande i motionen, är de upplysningar, utskottet lämnat, att det 1916 tillsattes en kommitté för utredning av denna fråga, att denna kommitté avgivit ett betänkande och att detta betänkande redan nu lär ligga så klart, att Kungl. Maj:t när som helst kan på administrativ väg utfärda den förordning, utskottet här omnämner, vilken givetvis skulle leda till samma resultat, som jag syftat på med min motion. Det lär nämligen vara så, att man icke behöver avvakta kommitténs slutliga betänkande, som utskottet här omförmäler, utan det redan givna betänkandet är i och för sig ett fullbordat lagförslag. Detta förslag till förord-

Ang. stämpel
ling av ameri-
kanskt fläsk.
(Forts.)

Ang. stämp-
ling av ameri-
kanskt fläk.
(Forts.)

ning har varit remitterat till vederbörande myndigheter, och dessa ha yttrat sig över detsamma och tillstyrkt det, och enligt vad som uppgivits för mig kan denna förordning nu när som helst bringas under Kungl. Maj:ts prövning och på administrativ väg upphöjas till lag.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att vid detta tillfälle uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall söka att, så snart förhållandena det medgiva, tillse, att det förslag, som på detta sätt är utarbetat och framlagt, snarast möjligt måtte få träda i verkställighet, varigenom de av mig påtalade olägenheterna skulle bortfalla.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Alvin*, nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik; och

herr *Norman m. fl.*, nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, angående anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk m. m.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 14.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 451, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om meddelande av ändrade bestämmelser rörande antalet sjuksängar vid lasarett och sjukstugor; och begärdes ordet därvid av

Herr *Moherger*, som yttrade: · Då denna kammare helt nyligen fattat beslut rörande en motion, likalydande med den här ifrågavarande och väckt i denna kammare, hemställer jag, att denna skrivelse från första kammaren icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Denna hemställan bifölls.

§ 15.

Vid nu skedd föredragning av första kammarens protokollsutdrag, nr 452, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskottets utlåtande, nr 23, i anledning

av väckt motion om utredning i syfte att åvägabringa billigare tandvård yttrade

Herr Moberger: Vid lördagens plenum i förra veckan beslöt denna kammare att avslå en likalydande motion med denna, som nu första kammaren bifallit och delgivit andra kammaren. Då denna senare kammare givetvis icke har någon anledning att frångå sitt så nyligen fattade beslut, ber jag att få yrka avslag å denna hemställan från första kammaren.

Med bifall härtill beslöt kammaren att icke biträda första kammarens ifrågavarande beslut.

§ 16.

Härefter föredrogos vart för sig följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag, nämligen:

nr 424, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om befrämjande genom statens medverkan av äktenskapsbildningen i Sverige;

nr 425, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om åstadkommande av praktisk och erfaren ledning och kontroll över statens järnvägars husbyggnadsarbeten;

nr 426, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder;

nr 448, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om användande vid statens järnvägar av ved och torv som lokomotivbränsle;

nr 449, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande åtgärder till avhjälpande av läkarbristen i de norrländska länen;

nr 450, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående åtgärder för förberedande av nödig sjukvård åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder;

nr 453, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om ut-

redning och förslag i fråga om eklelesiastik jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk; och

nr 460, innefattande delgivning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om övertvägande och eventuellt förslag beträffande reglering av förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.;

och beslöt andra kammaren hänvisa de uti förenämnda protokollsutdrag nr 424, 449 och 450 upptagna ärendena till behandling av sitt andra tillfälliga utskott, de ärenden, som innefattades uti protokollsutdragen nr 425 och 448 till kammarens tredje tillfälliga utskott, de uti protokollsutdragen nr 426 och 453 upptagna ärendena till sitt fjärde tillfälliga utskott samt det uti protokollsutdraget nr 460 omförmälda ärendet till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

från statsutskottet:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för länsmannen C. L. Johanssons stärbhus att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge—Ström att utbetala ersättning för viss skada;

nr 79, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående anslag under tredje huvudtiteln;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tillämpning av gällande telefon- och telegramavgifter jämte en i ämnet väckt motion; samt

från jordbruksutskottet:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående lånefonden för inköp av ädla avelsston;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående statens spannmålslagerhus och fryshus; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktliga beslut i fråga om anslag till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till remontering för år 1920.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Karlsson</i> i Vätö	under 14 dagar fr. o. m. den 26 mars
» <i>Larsson</i> i Kroken	» 14 » » » 25 »
» <i>Jansson</i> i Kungsör	» 14 » » » 24 »
» <i>Schill</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Hellberg</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Ericsson</i> i Arboga	» 14 » » » 25 »
» <i>Röing</i>	» 4 » » » 29 »
» <i>Andersson</i> i Eliantorp	» 14 » » » 24 »
» <i>Bökelund</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Hederstierna</i>	» 12 » » » 26 »
» <i>Björck</i> i Jönköping	» 6 » » » 26 »
» <i>Westman</i>	» 13 » » » 26 »
» <i>Runefors</i>	» 12 » » » 26 »
» <i>Hedlund</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>von Sneidern</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Edsbäcker</i>	» 12 » » » 26 »
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 14 » » » 24 »
» <i>Igel</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Bäckman</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Lövgrén</i> i Nyborg	» 14 » » » 25 »
» <i>Lithander</i>	» den 24 mars
» <i>Zander</i>	» 14 dagar fr. o. m. » 25 »
» <i>Vennerström</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Karlsson</i> i Gasabäck	» 14 » » » 25 »
» <i>Jonsson</i> i Källeräng	» 14 » » » 25 »
» <i>Granath</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Sävström</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Edén</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Ödström</i>	» 14 » » » 25 »
» <i>Hammar skjöld</i>	» 6 » » » 31 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 14 » » » 25 »
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 13 » » » 26 »
» <i>Svensson</i> i Eggestad	» 14 » » » 25 »
» <i>Karlsson</i> i Surte	» 14 » » » 25 »
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 14 » » » 25 och
» <i>Andersson</i> i Milsmaden	» 14 » » » 27

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 24 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 20 innevarande mars fattat beslut företogs nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

Valmän:

herr *Andersson* i Gävle,
» *Andersson* i Stockholm,
» *Bengtsson* i Kullen,
» *Borggren*,
» *Bäcklund*,
» *Edbom*,
» *Fast*,
» *Hellberg*,
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Johanson* i Huskvarna,
» *Jonsson* i Gumboda,
» *Jönsson* i Fridhill,
» *Larsson* i Västerås,
» *Leander*,
» *Lidström*,
» *Lindman*,
» *Lindqvist* i Kosta,
» *Löfgren* i Stockholm,
» *Persson* i Björnsbyholm,
» *Röing*,
» *Sommelius*,
» *Swartling*,
» *Welin* och
» *Wikström*,

var och en med 105 röster; samt

suppleanter:

herr *Bäckman*,
 » *Flognfält*,
 » *Svensson* i Långelanda,
 » *Corneliusson*,
 » *Åkesson* och
 » *Sandberg*,

var och en med 90 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna nr 356 av herr *Alvin* och nr 357 av herr *Norman m. fl.*; och remitterades därvid den förra motionen till behandling av lagutskott samt den senare till jordbruksutskottet.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till remontering för år 1920 blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkänd.

§ 5.

Vidare föredrogs vart för sig:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 7 successionsordningen; och

bevillningsutskottets memorial, nr 19, angående tilläggsarvode åt sekreteraren å utskottets andra avdelning.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 6.

Härefter föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till lag om pantlånerörelse; och yttrade därvid

*Ang.
lag om pant-
lånerörelse.*

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag har den upp-

Ang.
lag om pant-
lånerörelse.
(Forts.)

fattningen, att det tjänar icke mycket till att riva upp en större debatt i denna fråga i det upplösningsläge inför påskferierna, som riksdagen befinner sig i just nu. Därför skall jag icke säga mycket i den här saken och icke ens göra något yrkande.

Jag måste dock säga från min utgångspunkt, att för den, som fått den uppfattningen, att man bör kommunalisera och socialisera vissa områden av förvärvsverksamheten och vissa områden i allmänhet utav arbetet i samhället, synes det åtminstone, som om det skulle ligga mycket nära till hands, att en av de första grenarna inom förvärvslivet, som borde kommunaliseras eller socialiseras, skulle vara just en sådan verksamhet som pantlånerörelsen; och detta har ju också erkänts, t. o. m. av liberala element. Det var t. o. m. så, att den motion, som först väcktes i denna fråga, framfördes av liberala representanter i riksdagen.

Sedan har det visserligen åstadkommit en viss skärpning av lagstiftningen på detta område, d. v. s. man har i stället för att kommunalisera rörelsen åstadkommit en del kontrollbestämmelser m. m. Men den skärpningen har ej blivit så synnerligen betydlig. och följden av detta förhållande är, det erkännes från alla håll, att denna pantlånerörelse bedrivs på några håll på ett sådant sätt, att den åstadkommer mycket skadegörelse och ekonomisk ruin för fattigt folk.

Det är nämligen så, att för familjeförsörjare, som äro begivna på sprit, ligger det mycket nära till hands att, så fort spritbegäret inställer sig, springa i väg med familjens tillhörigheter till ett pantlånekontor. Då nu denna rörelse i viss utsträckning är överlämnad åt det enskilda förvärvsinitiativet, så blir följden den, att dessa människor, som driva denna enskilda verksamhet, gärna vilja göra sig den största möjliga vinst på rörelsen. Den är visserligen begränsad i vissa fall genom särskilda bestämmelser, men resultatet av det hela blir dock ofta, just på grund av den nöd och det elände, som råda i stora lager av underklassen, att det privata profitbegäret gör en oerhörd vinst.

Nu är det givet, att ifrån den utgångspunkten måste det vara synnerligen angeläget att söka göra några inskränkande bestämmelser av den art, som hindra en sådan utveckling av pantlånerörelsen. och då måste det ligga nära till hands att tro, att det mest effektiva sättet att kunna åstadkomma en sådan kontroll är att göra verksamheten till en *kommunal* verksamhet; ty i och med detsamma avkopplar man ju det privata förvärvsbegäret. Visserligen kunna kommunerna också ha ett visst förvärvsbegär och driva en sådan rörelse på ett långt ifrån tillfredsställande sätt; men dock är att märka, att om kommunerna driva rörelsen från synpunkten att åstadkomma stora vinster, vet man dock, att vinsten går till det allmänna. Och följden blir, att den vinst, som uppkommer på pantlånerörelsen, ju kan användas för att bota de revor och skador, som åstadkommas av denna rörelse. då den bedrivs på ett oriktigt sätt.

Jag vill visserligen icke därför på något sätt försvara det förhållandet, om det är så, som man påstått, att det på några håll

tillgatt så, att vissa kommuner driva denna rörelse på ett sådant olämpligt sätt; man kan i alla fall säga, att *om* så sker för att få en stor profit, blir dock följden den, då rörelsen drives kommunalt, att avkastningen går till det allmänna, under det att, då den drives såsom privat verksamhet, avkastningen går till privatkapitalet.

Från dessa utgångspunkter har jag väckt den motion, som jag framlämnat i denna fråga; och jag skulle alldeles säkert kunna anföra flera bärande skäl för att motionen borde bifallas, men som situationen nu ligger och på grund av det upplösningstillstånd, i vilket kammaren befinner sig, och då jag är övertygad att, om vi nu skulle gå till votering i den här saken, voteringsciffrorna skulle bli fullständigt missvisande, skall jag för min del, herr talman, varken yrka bifall till motionen ej heller, naturligtvis, begära votering utan inskränka mig till den deklaration i frågan, som jag nu avgivit.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Magnusson i Skövde, som yttrade: Herr talman! Genom beslut av den 20 augusti 1919 biträdde riksdagen förslaget till avtal med kvarnringen, varigenom denna åtog sig den inköpsplikt av brödsäd, som enligt minimiprisutfästelsen påvilade staten. På grund av den definitiva form, vari uppgörelsen med kvarnringen förelåg, och den knappa tiden, innan riksdagen måste fatta beslut, blev förslaget ej underkastat den ingående granskning, som torde ha erfordrats, eller några nödiga ändringar vidtagna. Betecknande härför är den upplysning, som vid ärendets behandling lämnades, att »det väl kunde gå att förkasta hela förslaget till kontrakt med kvarnringen men ej att få igenom några ändringar».

Enligt uppgörelsen blev råghandeln till synes fri, och i förlitande härför inköpte en hel del utom kvarnringen stående kvarnar, vilka före spannmålsregleringen drivit handel med råg och rågmjöl, avsevärda partier råg i avsikt att förmala densamma och sälja mjölet. En stor del bland dessa kvarnar sakna emellertid rättighet att förmala vete till avsalu, varav följer, att de icke kunna försälja något rågmjöl. Kvarnringen kräver nämligen med stöd av en bestämmelse i kontraktet, att detaljhandlandena skola köpa viss kvantitet rågmjöl för att få köpa vetemjöl. Sälunda måste exempelvis handlandena i Skaraborgs län köpa sitt behov av rågmjöl från Halland eller annan avlägsen ort till avsevärt högre pris, förutom fraktkostnaden, än detta kunnat köpas från en närbelägen kvarn, fritt levererat i handlandens magasin. Flera kvarnägare, som i god tro inför det faktum, att råghandeln var åtminstone formellt fri, i höstas inköpte betydande rågmängder, ha på grund av omöjligheten att sälja rågen eller mjölet råkat i en mycket brydsam belägenhet. Kvarnringen är ohägad att köpa

Interpellation. mer råg än nödtvunget; bestämmelsen om inköpsskyldighet från odlare torde frikalla den från *skyldigheten* att köpa råg, som ej hembjudes av sådan. Utom ringen stående kvarnar kunna ej sälja sitt rågmjöl inom landet. Exporten är förbjuden. Enda synbara lövliga om än mindre tilltalande utvägen att »gröpa ner» rågen till kreatursfoder har ännu ej tillgripits, synes mig i det längsta böra undvikas och kan dessutom ej utföras utan betydande ekonomisk förlust.

Då det emellertid är rätt avsevärda poster brödsäd, som snart nog måste av innehavarna på något annat sätt disponeras än genom fortsatt lagring, antingen genom förut antydda utväg eller hellre genom att kvarnringen kan förmås att på villkor, som gälla för dess inköp genom kommissionärer, inköpa även berörda rågpartier eller genom eventuellt exporttillstånd, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande spörsmål:

Ämnar herr statsrådet vidtaga åtgärder för att den råg, som finnes lagrad hos till kvarnringen ej anslutna kvarnar, av kvarnringen inköpes till gällande minimipris, och, om överenskommelse härom ej kan träffas, föranstalta om exporttillstånd för ifrågavarande rågpartier?

Denna anhållan bifölles.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Persson* i Tofta och *Lidström*, nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

herr *Sjöblom*, nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 235, angående vissa anslag till lantmäteriväsendet m. m.;

herr *Bärg*, nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 204, angående anslag till lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till kommunalskattelag;

herr *Thore*, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

herr *Kjellberg*, nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare m. m.;

herr *Moberger*, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående höjda stipendier för elever vid folkskoleseminerier; och

herr *Leander m. fl.*, nr 365 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshuvare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

från konstitutionsutskottet:

nr 103, i anledning av väckta motioner om ändring i § 1 av förordningen om landsting;

nr 104, i anledning av väckt motion om ändring i vissa delar av förordningen om landsting; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85 med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion;

från statsutskottet:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående merkostnad för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott; samt

från jordbruksutskottet:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan järnvägsstyrelsen och Mjölby municipalsamhälle ingånget bytesavtal i fråga om vissa områden vid Mjölby järnvägsstation;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts gjorda framställning angående egnahemslånefonden; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts gjorda framställning angående kolonisternas kreaturslånefond.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 95, till Konungen, angående av postverket ifrågasatt övertagande av stämpeltrycket; och

nr 96, till fullmäktige i riksbanken, angående dels verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning dels ock användande av riksbankens vinst för år 1919.

§ 10.

Härefter anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar i riksdagsbeslutet:

nr 1, riksdagsbeslutets ingress;

- nr 2, riksdagsarbetets slutmening;
- nr 3, angående val av deputerade jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen;
- nr 4, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;
- nr 5, angående förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 mars 1900 angående förbud mot försäljning inom riket av tändstickor, i vilkas tändmassa vanlig (vit eller gul) fosfor ingår;
- nr 6, angående förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 m. m.;
- nr 7, rörande förordning om ändrad lydelse av 5 §, 25 § 2 mom., 32 § 1 mom. samt 35 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maldrycker;
- nr 8, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt;
- nr 9, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;
- nr 10, angående förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevilling för inkomst;
- nr 11, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;
- nr 12, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;
- nr 13, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;
- nr 14, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund;
- nr 15, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärf av aktie i aktieföretag, som äger fartyg eller andel däri m. m.;
- nr 16, rörande lag om ändrad lydelse av 27 § 3 mom., i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn;
- nr 17, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
- nr 18, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;
- nr 19, rörande lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbetes i Sverige;
- nr 20, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
- nr 21, angående ansvarsfrihet för styrelsen för riksdagsbiblioteket;
- nr 22, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 40, 41 och 42 §§ i lagen om fattigvården den 14 juni 1918;

nr 23, angående beredande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler;

nr 24, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 25, angående lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 m. m.; och

nr 26, rörande visst tillägg till kungörelsen den 13 mars 1863 angående tid, då auktion på landet senast skall slutas.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare medel till restaurering av Ulriksdals slott;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för marinintendenten av 2:a graden G. N. Österdahl att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig viss tjänstgöringstid;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för underofficieren av 3:e graden R. S. Karlsson att för åtnjutande av tillfällig löneförbättring tillgodoräkna sig vissa tjänsteår m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till försök m. m. med olika slag av gördelkonstruktioner å artilleriprojektiler;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av uppkomna överbetalningar å vissa ordinarie reservationsanslag för år 1919; och

nr 51, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg å förhöjning i dagavlöning för visst manskap vid armén och marinen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående uppförande av bostadshus och verkstadsbyggnad vid Tumba bruk m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken, ävensom två i ämnet väckta motioner.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Johanson</i> i Gäre	under 14 dagar fr. o. m. den 25 mars,			
»	<i>Johansson</i> i Uppmälby	» 14	»	»	» 25
»	<i>Olsson</i> i Berg	» 14	»	»	» 25
»	<i>Larsson</i> i Bondarve	» 14	»	»	» 25
»	<i>Kahlström</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Lindley</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Andersson</i> i Höör	» 14	»	»	» 25
»	<i>Persson</i> i Björsbyholm	» 14	»	»	» 25
»	<i>Månsson</i> i Erlandsro	» 14	»	»	» 25
»	<i>Olsson</i> i Broberg	» 14	»	»	» 25
»	<i>Borg</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Olsson</i> i Mora	» 14	»	»	» 25
»	<i>Uddenberg</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Svensson</i> i Kompersmåla	» 14	»	»	» 25
»	<i>Bäcklund</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Alvin</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Eriksson</i> i Malmö	» 14	»	»	» 25
»	<i>O. Nilsson</i> i Örebro	» 14	»	»	» 25
»	<i>Hansson</i> i Rättvik	» 14	»	»	» 25
»	<i>Waldén</i>	» 10	»	»	» 29
»	<i>Forssell</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Olsson</i> i Rösta	» 14	»	»	» 25
»	<i>Fast</i>	» 10	»	»	» 25
»	<i>Leo</i>	» 10	»	»	» 25
»	<i>Lindqvist</i> i Kosta	» 14	»	»	» 25
»	<i>Johanson</i> i Huskvarna	» 14	»	»	» 25
»	<i>Svanberg</i>	» 12	»	»	» 25
»	<i>Björk</i> i Tryde	» 14	»	»	» 25
»	<i>Bärg</i>	» 14	»	»	» 24
»	<i>Sköld</i>	» 14	»	»	» 25
»	<i>Kristensson</i>	» 5	»	»	» 25

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,55 f. m.

In fidem
Per Cronvall.